

žurnál

Žurnál Univerzity Palackého v Olomouci | červen 2026 | číslo 3 | ročník 35

téma

Cesty kolem nás a v nás

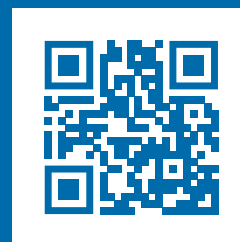

Univerzita Palackého
v Olomouci

Monika Tomanevá '26

Energie na zkoušky i osvěžení
v horkém létě: vyzkoušejte
nové matcha limonády v UPointu

UPoint

Informační centrum
a obchod

Adresa

Dům U Černého psa
Horní náměstí 12
779 00 Olomouc

Otevírací doba

Pondělí–pátek: 9:00–17:00

 www.upoint.upol.cz

  [upoint.upol](https://www.instagram.com/upoint.upol)

obsah

- 2 — Unikátní digitální aplikace. Jak se cestovalo do oblastí kolébky civilizace od středověku po první republiku
- 4 — Plán byl jet na jih
- 6 — Inaugurace obrazem
- 7 — Nářečí a geoinformatika? Dokonalé spojení v originálních atlasech
- 10 — Kaleidoskop krátkých zpráv
- 12 — Voda ve vědě, věda ve vodě
- 16 — Neznámý brook se skrývá hluboko v půdě. Vědci ho objevili v Chile
- 17 — Umělý terapeut může pomoci, když se správně zeptáte
- 18 — Jsem instalatérka komiksu, říká Elizabeth Allyn Woock
- 20 — Úspěchy akademiků a studentů
- 23 — Jazykové okénko Ondřeje Bláhy
- 24 — Nejdůležitější benefit chůze? Dobrá nálada
- 25 — Rozhovor – Pavel Nováček: Nestavme se do role mučedníků, jen se snažme žít jaksí střízlivě
- 28 — Academia Film Olomouc: Když městu vládne věda
- 29 — Portrét – Michal Bartoň: Moje cesta z akademie do taláru ústavního soudce
- 32 — Anketa – Svět očima studentů a studentek
- 34 — Zkušenost – Nejsem podvodnice, jsem poradkyně!
- 35 — Absolventka – Jana Šindelová: Tvorba je élan vital, živá voda
- 37 — Zrcadlení – Čína
- 38 — Umění nevyhrává války, ale ukazuje, v co věříme a za čím stojíme
- 40 — Nádherný skrytý svět
- 42 — Potkejte umění spojené s UP
- 43 — Když absolventi píšou bestsellery: Čtyři tipy na čtení z univerzity
- 44 — Ota Blahoušek zazářil v soutěži Jazz World Photo
- 45 — Literární soutěž UP: zajímavě psát je možné i o vědě
- 48 — Odkaz – Výbušný zlotvor
- 49 — Studenti pomohli oživit příběh kostela sv. Michala
- 50 — V síti
- 51 — Majáles obrazem
- 52 — Křížovka, sudoku

titulní strana – reprodukce obrazu Moniky Tomanové
Cesty kolem nás a v nás (olej na plátně)

Žurnál UP | Vychází dvakrát za semestr | Registrace: MK ČR E 12524, ISSN 1804-6754
| Vydává Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 779 00 Olomouc |
IČ: 61989592 | Vedoucí redakce: Ivana Pustějovská | Layout: Věra Marešová | Sazba:
Michaela Cyprová | Korekce: Jiří Slavík | Redakce: Biskupské nám. 1, Olomouc |
+420 585 631 155 | zurnal@upol.cz | Tisk: Profi-tisk group Olomouc | Náklad 3 000 ks

Milé studentky, milí studenti, vážené kolegyně, vážení kolegové,

Univerzita Palackého je místem poznání, objevů a inspirace. Každé nové vydání Žurnálu UP znovu ukazuje, jak pestrý a živý svět naše univerzita tvoří – od vědy a vzdělávání až po kulturní a společenské aktivity, které přesahují akademické prostředí a vstupují do veřejného prostoru.

Toto číslo přináší řadu zajímavých témat a osobností, které spojuje zvědavost, odvaha hledat nové cesty a schopnost reagovat na výzvy současného světa. Vedle vědeckých témat představujeme univerzitu také jako prostor pro umění, tvořivost a svobodné přemýšlení. Umění je přirozenou součástí akademického života – pomáhá nám lépe chápat svět kolem nás, otevírat důležitá témata a hledat společný jazyk tam, kde samotná fakta někdy nestačí.

Věřím, že právě propojení vědy, humanitního myšlení a umělecké tvorby dává univerzitě její sílu a jedinečnost. Děkuji všem, kteří se na této rozmanité podobě univerzitního života podílejí svou prací, talentem a nasazením.

Přeji vám inspirativní čtení.

*Michael Kohajda
rektor*

Unikátní digitální aplikace

Jak se cestovalo do oblastí kolébky civilizace od středověku po první republiku

Středomoří – oblíbená destinace Čechů. Každý rok míří na pláže Itálie, Chorvatska, Řecka či Egypta statisíce tuzemských turistů, kteří zde hledají odpočinek nejen v prázdninových měsících. Málokdo ale ví, že oblast Středomořího moře lákala obyvatele české kotliny již od středověku – a že řada z nich si o svých výpravách dokonce vedla záznamy v podobě cestopisů. Ty zpracovává digitální projekt Digeocat & Lib. pod vedením Jiřího Hrabala z Filozofické fakulty UP a my díky němu můžeme objevovat oblíbená výletní místa očima tehdejších cestovatelů.

Když přišel covid-19 a filolog Jiří Hrabal nemohl cestovat, začal se alespoň probírat texty, jimž dříve tolik pozornosti nevěnoval – cestopisy. „Středomoří mě vždycky přitahovalo. Pro člověka, který se zabývá kulturou, dějinami a evropským myšlením, je to významně exponovaný prostor. Když nás covid uvěznil doma, začal jsem

prostřednictvím digitální knihovny Kramerius alespoň utíkat do periodik 19. století a dohledávat si v nich, jak se tehdy psalo o místech, která mě zajímají,“ popisuje, jak sám pro sebe objevil pozapomenutou cestopisnou literaturu. „Když začnete těmi periodiky listovat, zjistíte, že v mnoha z nich vycházely nějaké cestopisné texty. Do počátku 20. století měly cestopisy velmi privilegovanou pozici mezi zdroji, jež lidem zprostředkovávaly kontakty s cizími zeměmi, s cizími lidmi. Tuto funkci později do značné míry přebíral rozhlas či film,“ dodává vědec, který se věnuje především cestopisům z oblasti Dalmácie, Černé Hory a Bosny a Hercegoviny.

Nástroj přibližující okrajový zdroj literatury

Cestopisy Jiřího Hrabala zaujaly natolik, že v roce 2020 založil na UP spolu s kolegy geoinformatiky z Přírodovědecké fakul-

ty UP a z FF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Centrum pro výzkum cestopisu a dějin písemných reprezentací mezikulturních kontaktů, následně se spojil s kolegy z univerzit v Granadě, Udine a Záhřebu a společně vytvořili projekt Digitálního geografického cestopisného atlasu – pod zkratkou Digeocat & Lib.

Vznikl tak světově unikátní nástroj, který umožňuje sledovat na digitálních mapách trasy tuzemských cestopisců a dozvídat se o jejich vnímání různých kultur či aspektů života ve středomořských zemích z digitální knihovny, která je právě s digitálním atlasem propojená. „Informace v Digeocatu lze třídit podle několika parametrů, například podle způsobu dopravy daného cestopisce. I ten je totiž pro psaní o cizích zemích důležitý. Úplně jiné zážitky a perspektivu získáváte při chůzi, při jízdě na velbloudu, vlakem či plavbě lodí. I to potom podmiňuje, jak cestopisný text vy-

DIGEOCAT
& LIB.

Co napsali cestopisci o postavení žen na Balkáně?

režim přepisu formuláře: přidání přepis

Název hledaného místa

Obecné

AUTOR

Autor

CESTOPIS

Cestopis

OBLAST

Oblast

OBLAST ZMÍNKY

Oblast zmínky

TEMA

Téma

DOPRAVA

Doprava

Datum cesty

Datum sepsání

Datum vydání

kterým jsem byl poručně listy z Kotora přinesl a kteří mne též představili některým příbuzným knížete Danila. Opodál zámku knížecího spatřil jsem státi na malém pahorku nízkou kulatou věž, na jejímž temenu bývají vystaveny hlavy porubaných Turků, jelikož ale již po delší čas mír s Turky panoval, nebylo tam žádných lebek spatřiti. Vyslovil jsem přání, že bych byl rád hlavu Turčina na památku do Prahy přivezl, a když se setmělo, vyplnilo se přičiněním mého průvodčího co jsem si byl žádal, a přinesena mně lebka Turka, kterého byl jeden z Černohorců náhodou již v čas míru o tento kousek kratšího udeřal. Musil jsem však kořist tuto, která nyní zdobí sbírku našeho slavného profesora Purkyně, schvalním poslem nazpět do Kotora poslati, jelikož by dle mínění mého průvodčího bývalo nebezpečno, nésti ji dale Černou horou. Půlští dva dni strávil jsem v městečku Rjece, které, mnohem pěkněji jsouc vystaveno na břehu řeky stejného jména, jest hlavním sídlem obchodu a průmyslu černohorského. Tu jsem seznal knížete Danila a většinu senátorů černohorských, mezi nimiž zvláště bystrým úsudkem

Jiří Hrabal (* 1973)

Působí na katedře bohemistiky FF UP, kde se zabývá především literární a kulturní naratologií, dějinami literárněvědného a estetického myšlení a teorií interpretace textu. V letech 2023–2025 byl hlavním řešitelem mezinárodního projektu *Research into Representations of Intercultural Contacts in Czech Travelogue Texts from the Mediterranean up to 1918, Using Digital Humanities*. Příležitostně překládá současnou chorvatskou a bosenskou poezii a prózu.

Zajímavá je i vizuální stránka rukopisů – mnoho cestopisců si do svých zápisků kreslilo. Jejich výtvary však většinou nebyly publikovány společně s texty. Výzkumníci začali jejich kresby a náčrty objevovat, když hledali v pozůstatostech autorů. Díky Digeocat si je tak můžeme poprvé prohlédnout a doplnit si text o vizuální zážitek.

Cestopisné texty nezřídka obsahují i pasáže, které jsou nejen pozoruhodné pro výzkum odlišností, ale které jsou dnes i překvapující pro běžného čtenáře. Třeba když mladý přírodovědec (budoucí slavný profesor UK a ředitel Národního muzea) Antonín Frič shání v Černé Hoře hlavu Turka pro sbírku profesora Purkyně...

padá,“ přibližuje možnosti digitálního atlasu filolog.

Díky této digitální knihovně si tak můžeme přečíst o cestách našich krajanů do Středomoří od 15. století do roku 1918. Proč ale právě tato oblast a toto období? „Časově jde od nejstarších cestopisných textů české provenience až po dobu, kdy se láme funkce cestopisných textů a zastupují je jiná média. Rok 1918 také znamená překreslení mapy v této oblasti. Po celé sledované období se poměrně intenzivně cestovalo právě do oblasti Středomoří, což se o jiné části Evropy či světa říci nedá,“ vysvětluje Jiří Hrabal.

Projekt tak nasvědčuje unikátní druh textů, který se ocitl na periferii badatelského zájmu. „Cestopisná literatura není dominantní korpus textů pro žádný obor. Najdeme v nich ale neuvěřitelné množství informací užitečných pro přírodovědce i lingvisty, historiky i kulturní antropology. Chceme, aby si badatelé z různých oborů mohli dohledat informace, které je zajímají a které jinde nenajdou. Tak například sociolog může díky našemu nástroji velmi rychle zjistit, co cestopisci psali například o vztahu náboženství a hygieny na Balkáně v 19. století. Jednoduše zadá tyhle filtry a během chvilky má odkazy na všechny úryvky v textech, které se týkají těchto témat,“ uvádí přínosy Digeocat Hrabal, který zvažuje, že po dokončení korpusu textů ze Středomoří napře svou pozornost i k jiným, méně navštěvovaným oblastem Evropy.

Rozmanitá autorská společnost

Cestopisy se mezi sebou liší také podle toho, kdo je jejich autorem. Vedle spisovatelů (například Jana Nerudy) to byli cestující učitelé, podnikatelé, přírodovědci, vojáci či

kněží, jejichž cesty často zapříčinila nějaká historická okolnost. „Poté, co Dalmácie připadla v roce 1815 pod správu Rakouské monarchie, byla tam vyslána řada českých mluvčích úředníků, jelikož se s místním slovansky mluvícím obyvatelstvem lépe domluvili než rakouští úředníci neovládající žádný slovanský jazyk. Nebo když v roce 1878 Rakousko-Uhersko obsadilo Bosnu, narukovala tam celá řada českých vojáků. Šestnácté a sedmnácté století je zase období takzvaných kavalírských cest, kdy se mladí šlechticové vydávali do západoevropských zemí, aby získali zkušenosti, vzdělání, naučili se jazyk. U těchto cestopisů je zajímavé, že jsou často psány i několika jazyky, podle toho, v jaké zemi cestovatel právě pobýval,“ popisuje Jiří Hrabal.

Projekt mu přinesl také obohacení výuky. „Když se věnujeme vyprávění o určité oblasti skrze cestopisy, sledujeme cestu dějinně proměnlivým prostorem, ale také vnímání odlišné kultury nebo místních zvyků – myslím, že je to poutavé i pro studenty. Je to vlastně kritické čtení textu, po němž se dnes často volá, ale málokdo ví, jak jej učít. Cestopisy k tomu nabízejí skvělou příležitost, a navíc jejich studium vede k interdisciplinarnímu. Na následujících stránkách si tak můžete přečíst, jak s rukopisy pracují studenti Jiřího Hrabala a jaká dobrodružství při svém studiu mohou zažít.

„Do budoucna se budeme snažit rozšířit Digeocat tak, aby byl využitelný i ve výuce na středních školách, aby s ním mohli pedagogové pracovat a propojovat například výuku dějepisu, zeměpisu či češtiny,“ uzavírá Jiří Hrabal, jehož odborná láska k Dalmácii je daná také láskou osobní – vzal si za ženu Chorvatku.

Plán byl jet na jih

Vydala se na cestu bezmála osm set kilometrů dlouhou. Na koloběžce. Na vlastní kůži si chtěla zažít a prožít trasu, kterou v 19. století absolvoval Vilém Dušan Lambl, český biolog, lékař, průkopník moderního dětského lékařství v českých zemích a politický aktivista. Právě jemu pak Lada Herudková věnovala na mezinárodní konferenci Bohemicon, v chorvatském Záhřebu, svůj příspěvek. A právě jeho cestami se zabývá i ve své diplomové práci. „Lambl je teď průvodce mým světem,“ říká studentka české filologie a výtvarné tvorby se zaměřením na vzdělávání Filozofické a Pedagogické fakulty Univerzity Palackého.

K osobnosti Viléma Dušana Lambla se dostala díky cestopisnému semináři na katedře bohemistiky. „Klidně bych si jej zopakovala. O Lamblu jsem psala nejprve referát, pak jsem se rozhodla, že na uvedené téma připravím i diplomku. Byl mladý, nadšený, ale doktor. V jeho textech jde rozpoznat trochu jiné sklony, a to se mi líbí. V té době všichni řešili dost podobné věci, tolik se od ostatních nelišil, ale měl svůj specifitější svět – i díky tomu, že už v útlém věku mluvil plynule srbochorvatsky.“

Koloběžku, kterou pojmenovala Rumilda, si koupila čtrnáct dní před odjezdem. „Dříve jsem hodně času strávila ve skautu. Ráda chodím pěšky. V tomto případě bych už ale vyšla pozdě. Jízdu na kole nemusím a Rumilda mi připadala jako zlatá střední cesta.“

Trasu vypracovala na základě novinových článků a svého zkoumání. „Nejsem si jista, jestli jsem Lamblovu cestu do Dalmácie kopírovala stoprocentně. Propojila jsem jednotlivá místa, o kterých psal, a to tak, aby putování bylo sjízdné na koloběžce. V preferenci cyklostezek a méně frekventovaných cest jsem z Prahy pokračovala na jih. Přes Český Krumlov, Linz, Graz na slovensko-chorvatské hranice a k Záhřebu.“

Sedmnáct dní na cestě

Během dlouhé poutě si dopřála i dny bez odražení. Téměř vždy se ale probouzela kolem sedmé, na cestu se vydávala podle počasí i toho, jak se chtěla na daném místě zdržet. Do zápisníku si denně značila ujeté kilometry, v průměru jich bylo asi padesát. Celé dny s Rumildou a batohem na zádech. Zázemí pro potřebnou hygienu našla v kempech či posilovnách, odpočinek po náročném dni pak v hamace, v níž pod širým nebem a často s hvězdami nad hlavou upadala do barvitých snů.

Bez ohledu na počasí se snažila jet každý den. Většinou od devíti s přestávkami do večera. V jednom dni, když přšelo od rána do noci, se nouzově zastavila v rakouské autobusové zastávce. Strávila tam noc a pokoušela se sušit věci. A asi ji někdo nahlásil, protože brzy ráno přijela policie s tím, že je uprchlík. Situaci si ale nakonec vysvětlili.

Cesta na jih po stopách Viléma Dušana Lambla pro ni nebyla sportovním výko-

nem. Lambl už jako student medicíny a slovanských jazyků hodně cestoval po jižních slovanských zemích, učil se jazyky, psal cestopisy a články do Havlíčkových novin. Také Lada se sem tam zastavila u řeky a jen tak si přemýšlela a dívala se do vody. Nebo si četla, přibrzdila na dobrou kávu, chystala si věci na konferenci a užívala míst, kterými projížděla. A taky se občas ztratila a kousek se pak vracela, aby zase našla správný směr. Měla pouze jeden plán: jet na jih.

Osobní zkušenost oživit Lamblovu stezku

„Na cestách si zpívám. Při putování do Záhřebu jsem si hodně počítala, abych si pravidelně střídala nohy. Do kopce jsem koloběžku spíš vedla, z kopce jsem se nadšeně svezla. Člověk si na takové cestě víc všímá proměňující se krajiny,“ vysvětluje studentka olomoucké univerzity, která tíhne i k poezii. Na dvoudenní konferenci byla pro mnohé i zajímavým zpestřením. Stezky, poutě dřívějších generací si na vlastní kůži zkouší totiž jen málokdo. K této se dostala díky projektu Digeocat.

„Po celou dobu studia jsem byla zvyklá jezdit na brigády do zahraničí. Přijde mi, že těch možností, co vidět, je strašně moc, a já bych chtěla být samozřejmě všude. Po konferenci jsem se přesunula ještě na erasmovský pobyt do Splitu. I tam jsem část pobytu věnovala Lamblu. A jaký mám plán nyní? To je jasné! Vydám se na cestu kolem světa.“

inaugurace

text: Martin Višňa
foto: Vojtěch Kmenta

V historických prostorách Vojenské nemocnice Olomouc byli slavnostně uvedeni do funkce děkani čtyř fakult Univerzity Palackého. Inaugurační slib složili a fakultní insignie převzali Jan Stejskal z filozofické a Vojtech Regec z pedagogické fakulty, kteří symbolicky zahájili svá druhá funkční období, a také nováčci v děkanské pozici Jan Říha z přírodovědecké fakulty a Pavel Háp z fakulty tělesné kultury. Všichni čtyři se vedení svých fakult ujali na začátku února a v jejich čele budou stát v následujících čtyřech letech.

Nářečí a geoinformatika?

Dokonalé spojení v originálních atlasech

Víte, že když se říznete, krev vám může téct třeba crkotem, čuříčkem, cecůrem nebo čůrkem? Záleží na tom, odkud jste. Nářečí je s nadsázkou řečeno takový jazykový otisk prstů. Příznějme si, že když se vracíme domů z „velkého“ světa, třeba z Prahy, kde mluvíme ve škole nebo v práci „správnou“ češtinou, automaticky přepneme na jazyk, v němž jsme vyrostli.

A právě na to, co k nám patří, tedy nářečí, se zaměřuje Dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR. Cílem výzkumu je zdokumentovat autentické jazykové jevy. Proto jejich odborníci vyrážejí do terénu a sbírají ukázky mluvených projevů přímo v prostředí, kde se dané nářečí přirozeně užívá. Pokud si představujete, že výsledkem jsou zaprášené stohy poznámek a tlustých nezajímavých knih, jste na omylu. Díky spojení s kartografií a geoinformatikou z Přírodovědecké fakulty UP vznikají atlasy nářečí českého jazyka. Už šestý svazek se křtil letos na jaře v rámci výstavy Kriticky ohrožené jevy našich nářečí v pražském sídle Akademie věd ČR.

Nářeční atlasy jsou poutavé publikace, které nabízejí jak podrobné mapy daného jazykového jevu na našem území, tak i vysvětlení. „Děláme pro lingvisty také software pro sběr dat, pro výpočty i pro analýzy. Vytváříme ozvučené mapy, atlasy, připravujeme výstavy – ta práce má velký ohlas jak v odborné komunitě, tak mezi lidmi v terénu,“ říká Vít Voženílek z katedry geoinformatiky PřF. A jeho slova potvrzují i aktuální výsledky v soutěži Mapa roku 2025, kdy v kategorii Atlasy, soubory a edice map zvítězil Atlas nářečí českého jazyka – lokál plurálu substantiv.

Příznává, že na začátku se na spolupráci s odborníky na jazyk díval jen profesionálním pohledem: jak udělat vizuálně přitažlivější jejich příliš jednoduchou mapu.

„Ale pak jsem začal přemýšlet, jak se nářečí týká mě. Uvědomil jsem si, že když přijedu třeba na Valašsko nebo na Chodsko, dívám se, jaká je tam krajina, jak vypadají domy, vesnice či lidé, co se tam jí. →

A došlo mi, že to, jak mluví, k nim patří. Když se vracím do rodných Čech a řeknu mezi kamarády třeba ‚tož‘, říkají mi, že už mluvím jako Moravák. A na Moravě zase: ‚Čecháčku, vrať se na západ.‘ Prostě řeč je součástí naší identity.“

Když profesor Voženílek listuje jednotlivými atlasy, připomíná, že vývoj je neúprosný. Některé mapy zobrazují data, která byla nasbírána v šedesátých letech minulého století, a jsou tak svědectvím toho, jak tehdy na vesnici mluvila nejstarší generace. „Teď znovu mapujeme celou republiku, abychom zjistili, co se proměnilo, zda například přibývají nebo ubývají slova.“

Nad atlasem nářečí se tak šťastně propojili vědci z několika oborů. Geoinformatiči lingvistům nabídli možnost využití různých technologií, které jim nejen šetří čas při zpracování výzkumu, ale zároveň dokážou tuto oblast i popularizovat veřejnosti. A jak profesor geoinformatiky dodává, map vzniká nezměrné množství, ne každá ale má to štěstí, že bude vytištěna. Mnohé poslouží svému účelu a zmizí. „Jen některé mapy se stanou svědectvím své doby a zaslouží si být uchovány,“ dodává Vít Voženílek. Atlasy nářečí českého jazyka takové štěstí mají.

Ukázka z Atlasu nářečí českého jazyka: Nominativ singuláru feminin. Jako příklad zpracování jsme vybrali slovo *kobliha*, které označuje sladké pečivo kulovitěho tvaru, většinou plněné marmeládou.

**Zajímá vás čeština?
Nevíte si rady s nějakým
jazykovým problémem?
Podívejte se na stránky
Ústavu pro jazyk český
AV ČR.**

**Chcete pomoci
zachránit nářečí?
Začněte ho mapovat!**

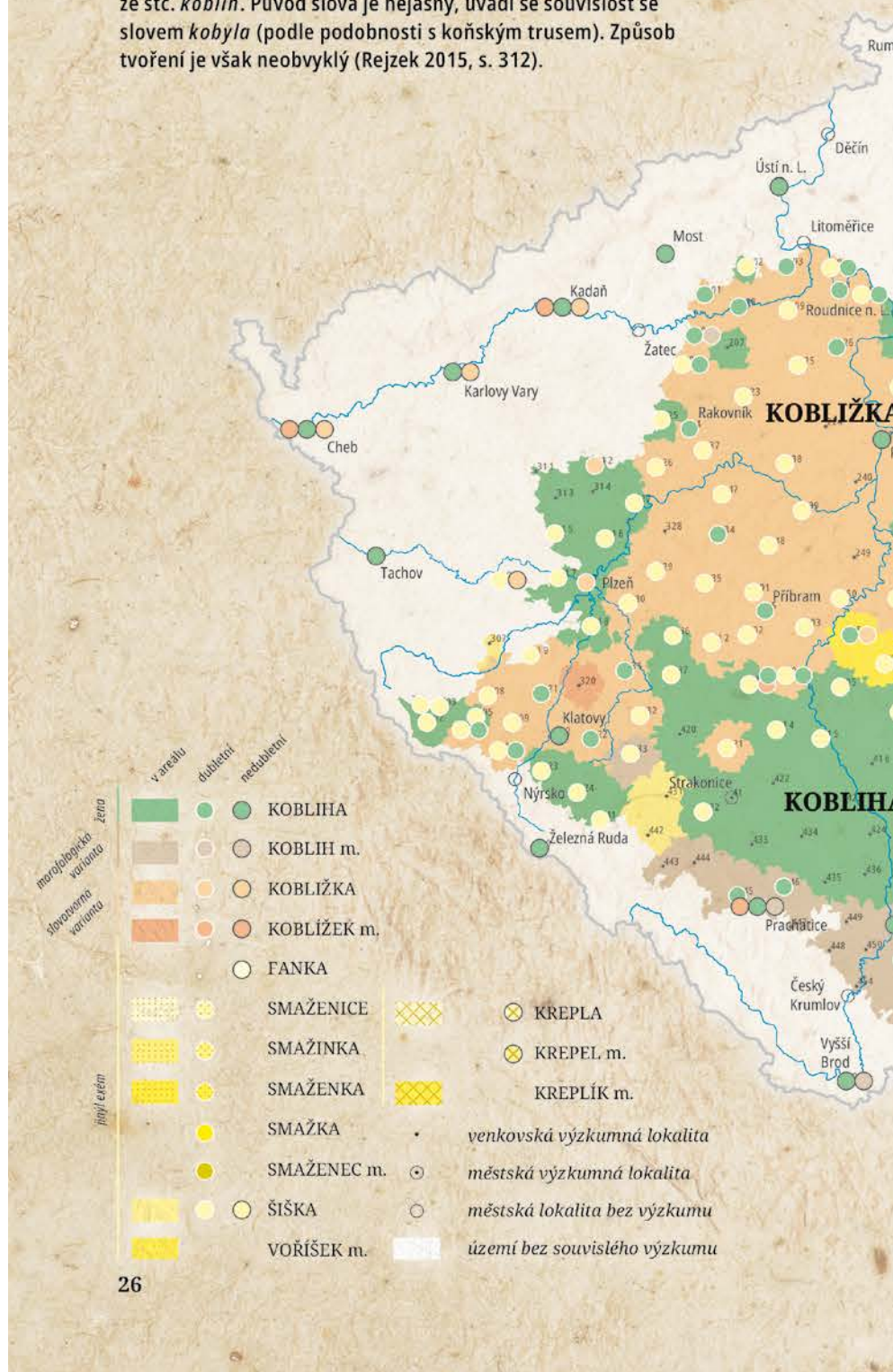

**Chcete si zalistovat
v nářečních atlasech?**

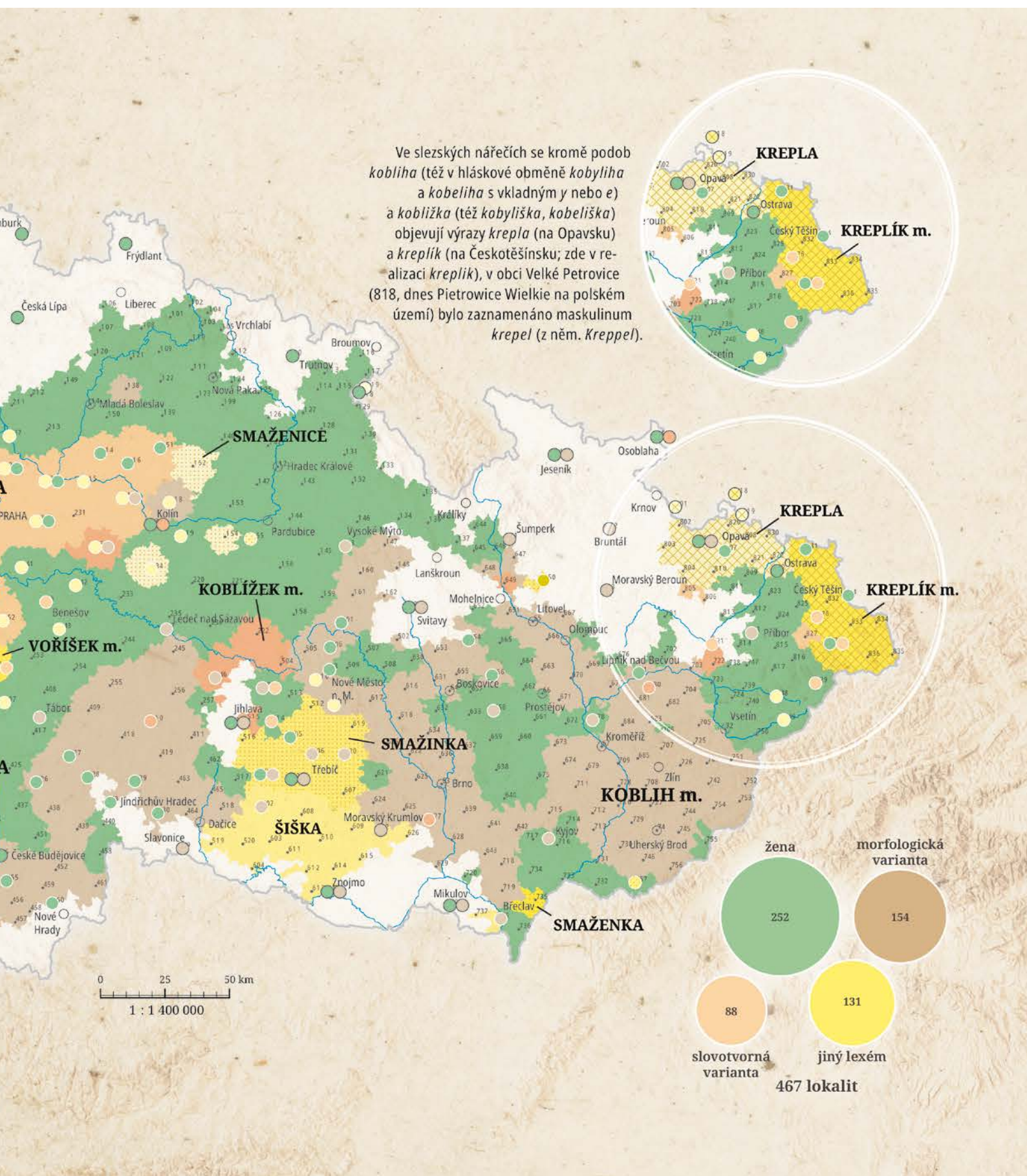

KOBLIHA VZOR ŽENA

Femininum *kobliha* patří k tvrdému samohláskovému skloňovacímu typu (*vzor žena*), vzniklo změnou rodového zařazení ze stč. *koblih*. Původ slova je nejasný, uvádí se souvislost se slovem *kobyła* (podle podobnosti s koňským trusem). Způsob tvoření je však neobvyklý (Rejzek 2015, s. 312).

Ve slezských nářečích se kromě podob *kobliha* (též v hláskové obměně *kobyliha* a *kobeliha* s vkladným *y* nebo *e*) a *kobližka* (též *kobyliška*, *kobeliška*) objevují výrazy *krepla* (na Opavsku) a *kreplik* (na Českotěšínsku; zde v realizaci *kreplik*), v obci Velké Petrovice (818, dnes Pietrowice Wielkie na polském území) bylo zaznamenáno maskulinum *krepel* (z něm. *Kreppel*).

Pocta pro Karla Eliáše

Karel Eliáš, právník, vysokoškolský pedagog a hlavní autor současného českého občanského zákoníku, přijal nejvyšší poctu, kterou může Univerzita Palackého udělit. Stal se jejím čestným doktorem. Titul doctor honoris causa získal za mimořádné vědecké zásluhy a tvůrčí přínos v oblasti právní vědy a právní kultury. „Profesor Karel Eliáš je všeobecně vnímán vědeckou i širší právníckou veřejností jako jedna z nejvýznamnějších osobností české právní vědy a právní kultury vůbec,“ uvedl mj. o laureátovi děkan právnické fakulty Václav Stehlík. (cha)

Zuzana Čaputová byla hostem Univerzity Palackého

Kdo využívá zranitelnosti demokracie? Jak ji chránit, abychom nebyli poslední generací, která ji zažije? Nad těmito a dalšími otázkami se v Olomouci zamýšlela bývalá slovenská prezidentka Zuzana Čaputová, která jako host Univerzity Palackého pronesla tradiční výroční přednášku k poctě prvního rektora obnovené olomoucké univerzity Josefa Ludvíka Fischera. „V centru odolnosti demokracie je člověk, občan, především jeho důvěra v demokracii. Přesvědčení, že navzdory těžkostem je demokracie ten nejlepší demokratický systém – a toto přesvědčení je zdrojem její legitimacy,“ řekla mj. Zuzana Čaputová s tím, že nebezpečím pro demokracii je vědomí části společnosti, která se cítí opomíjená, přehlížená. (ipu)

Poděkování mediálním tvářím a popularizátorům vědy

Svou práci dávají univerzitě tvář, důvěryhodnost a srozumitelnost. A univerzita si toho váží. I proto se již podruhé konala akce s názvem UP v září reflektorů. Ta má za cíl poděkovat a ocenit vědce a vědkyně, kteří popularizují vědu a pravidelně vystupují v médiích. V Pevnosti poznání Přírodovědecké fakulty UP se jich sešly více než čtyři desítky a doprovázely je jejich blízcí. V rámci slavnostního večera došlo i na zábavu. Účastníci soutěžili v AZ-kvizu, který moderoval Aleš Zbořil. (luz)

Univerzita sportovala

Fotbal, dračí lodě, šachy, turistický výlet, běh, paddleboard nebo cyklojízda. To vše a ještě hromadu dalších pohybových aktivit nabídl tradiční Sportovní den Univerzity Palackého, během něhož měřili své síly a společně se dobře bavili studenti i zaměstnanci. (ipu)

Univerzitní přebory znají své vítěze

K jara na UP tradičně patří přebory ve šplhu na laně a v atletice pořádané fakultou tělesné kultury. Ve šplhu se opět soutěžilo v tělocvičně Hynaisova, na 4,5m laně byla nejrychlejší ženou Tereza Kappelová (FTK), mužem pak Martin Mlčoch (FTK), který zvítězil i na 8m laně. Nejlepší výkony atletického přeboru předvedla studentka Martina Mazurová (LF), která vrhla kouli do vzdálenosti 15,06 m, a Adam Brázdil (FTK), který zvítězil v běhu na 100 m s časem 11,25 s. (vim)

Medici na ulici poskytují zdravotní ošetření lidem v nelehké situaci

Na Lékařské fakultě UP působí spolek Medici na ulici, který propojuje studium medicíny s praktickou pomocí lidem bez domova a sociálně slabým. Studentští dobrovolníci

navštěvují místa, kde se takoví lidé pohybují, a snaží se jim poskytnout potřebnou zdravotní péči. „Mezi nejčastější ošetření patří chronické rány, například bérkové vředy nebo špatně se hojící rány po zranění. Setkáváme se také s popáleninami či omrzlinami. Časté jsou rovněž kožní infekce a mykózy, ale i různé bolesti nebo akutní zdravotní potíže. Když se setkáme s problémem, který přesahuje naše možnosti nebo schopnosti, motivujeme klienty k vyhledání odborné pomoci,“ uvedl jeden z dobrovolníků Ján Grabczak. (cak)

Václav Moravec na pedagogické fakultě o médiích

O veřejnoprávních médiích, principech jejich fungování i současné situaci, v níž se nacházejí, debatoval v zaplněné aule pedagogické fakulty Václav Moravec. Český novinář, moderátor a vysokoškolský pedagog vystoupil v rámci cyklu Svět médií 21. století. Cyklus přednášek a besed s významnými osobnostmi české mediální scény, jehož cílem je především představit studentům a pedagogům klíčová témata spojená se současným světem masmédií, připravují na pedagogické fakultě Kamil Kopecký a Michal Kříž. (ipu)

Středoškoláci a vysokoškoláci pomáhali společně

Téměř čtyři sta středoškoláků a studentů UP se zapojila do třetího Studentského dobrovolnického dne. Akce, kterou připravilo Dobrovolnické centrum UP, byla letos rekordní počtem účastníků i zapojených škol. Pomáhat vyrazili studenti z Církevního gymnázia Německého řádu, Gymnázia Hejčín a Slovanského gymnázia. Spolu s vysokoškoláky přiložili ruku k dílu například na Výstavišti Flora, Státním hradě Šternberk, v Technických službách Olomouc, v Domově seniorů Pohoda Chvátkovice nebo v Hospici na Svatém Kopečku. (ipu)

Voda ve vědě, věda ve vodě

Planeta Země je tvořena ze 70 % z vody, lidské tělo z více než poloviny, a třeba taková okurka (nebo okurek, záleží, odkud pocházíte, jak ukazují mapy nářečí ze strany 8–9) je jí tvořena až z 97 %.

Není tedy divu, že je voda ve všech svých podobách předmětem vědeckého zkoumání, ale také se k němu využívá, jelikož spousta metod jejího použití zahrnuje. Pojďme se podívat na pár praktických příkladů, jak se na vodu díváme na Univerzitě Palackého. Ponořme se do světa vědy.

Železem proti ekologickým haváriím

Za nedostatkem pitné vody stojí často pesticidy a těžké kovy. Čistit vodu tak, aby byla životnímu prostředí i lidem opět bezpečná, lze pomocí nanotechnologií. Na CATRIN UP se tomu dlouhodobě věnují vědci z oddělení environmentálních nanotechnologií. Ti vyvinuli například speciální patentované tablety na bázi nanočástic železa, které umí z vody odstranit například arzen, chrom či halogeny a pesticidy. Technologie vědců z CATRIN nacházejí využití například při ekologických haváriích – a to jak u nás, v okolí Olomouce, tak například v Kolumbii, kde pomohly ozdravit tamní řeku od znečištění způsobeného místními koželužnami.

Kam se v Olomouci rozlije voda při záplavách?

Jak by se chovala v Olomouci voda při pětileté, dvacetileté a stoleté vodě před realizací protipovodňových opatření? Nejen tuto informaci se mohou díky 3D interaktivnímu modelu města dozvědět návštěvníci Pevnosti poznání PřF UP. Vědci z katedry geoinformatiky pomohli vytvořit nový model, který vedle povodní ukazuje také to, kde je v Olomouci největší hluk nebo kde se obyvatelé města cítí bezpečně a kde nikoliv.

Terapie vodou

Pobytu ve vodě se dá využít nejen k relaxaci, ale také k rehabilitaci. Terapie ve vodním prostředí využívá fyzikálních zákonů a vlastností vody. Díky vztlaku pohyb ve vodě méně zatěžuje klouby, pozitivně působí také vyšší teplota vody, která pomáhá snížit napětí svalů. Terapii ve vodě pro děti se speciálními potřebami a neurologickými obtížemi rozvíjí na fakultě tělesné kultury Eliška Vodáková, a to díky podpoře Nadačního fondu UP. V rámci své praxe pomohla více než desínce dětí zlepšit pohybové dovednosti, jistotu ve vodě i radost z pohybu.

Slzy jako brána k detekci rakoviny

Slzy nejsou jen projevem emocí – obsahují velké množství biologických látek, které mohou odrážet procesy probíhající v organismu. Odborníci z Ústavu molekulární a translační medicíny Lékařské fakulty UP společně s kolegy z Fakultní nemocnice Olomouc se v slzách snaží popsat bílkoviny, které by mohly pomoci v odhalení rakoviny. Konkrétně se zaměřují na agresivní nádory mozku, tzv. glioblastomy. Ty patří mezi nejzávažnější nádory centrální nervové soustavy – nejen kvůli své agresivitě, ale také proto, že často prorůstají do okolní mozkové tkáně, což výrazně komplikuje léčbu i chirurgické odstranění. Glioblastomy mohou ovlivňovat řeč, paměť, pohyb nebo osobnost člověka a jejich včasná diagnostika je proto zásadní. Odběr slz má velký benefit, protože představuje jednoduchou a neinvazivní metodu.

DETEKCE
RAKOVINY

Jako ryby ve vodě

Na fakultě tělesné kultury nabízejí opravdu vědecký pohled na pobyt ve vodě. Bazén v Aplikačním centru BALUO je vybaven kamerovým systémem – při plavání se tedy můžete nechat natočit a poté s odborníky váš plavecký styl vyladit do nejmenšího detailu. A třeba se nechat nasměrovat k podobným výkonům, se kterými slavili a slaví úspěchy nejen v domácích vodách s fakultou spojení ploutvoví či „klasičtí“ plavci a plavkyně jako Zbyněk Svozil, Zuzana Svozilová, Filip Látal nebo Barbora Janičková. →

TESTOVACÍ
BAZÉNY

Mikrobiom vážek v ohrožení kvůli pesticidům

Podle odborníků je celá čtvrtina sladkovodních druhů organismů ohrožena vyhnutím. Nejčastějším důvodem je znečištěné životní prostředí a intenzivní zemědělství. A právě dopad používání pesticidů na vodní druhy sledovali vědci z PřF UP společně s kolegy z Ostravské univerzity. Vybrali si k tomu konkrétně vážku obecnou – tedy druh, který je považován za tzv. bioindikátor a silně reaguje na čistotu prostředí. Vědci ukázali, že insekticidy používané na poli k hubení škůdců vedly k nabourání mikrobiomu larev těchto vážek – tedy společenství drobných prospěšných organismů, které s nimi žijí v symbióze. Narušením jejich rovnováhy se u vážek oslabuje imunita, zdravotní stav i schopnost zvládat stresové faktory. Tento efekt byl pozorovatelný již při velmi nízkých koncentracích insekticidů ve vodě. Výzkum tak ukazuje, jak intenzivní zemědělství ovlivňuje i druhy vyskytující se primárně mimo území, kde se dané látky používají.

MIKROBIOM
BEZOBRATLÝCH

Světlem k čisté vodě

Za znečištění řek či podzemních vod bývají zodpovědné také zbytky léčiv. Antibiotika, léky od bolesti či hormonální antikoncepce ve vodě unikají současným postupům v čističkách odpadních vod a škodí živočichům i lidem. Tým vědců z PřF UP, Ostravské univerzity a Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava vyvinul materiál na bázi uhlíku, který reaguje na světlo. Jedná se o prášek, který po osvětlení UV i běžným světlem spustí chemickou reakci rozkládající zbytky léčiv ve vodě. V budoucnu by se tak tato metoda mohla používat v čističkách odpadních vod a doplnit současné spektrum čistících technologií.

Univerzitní iniciativa chce chránit velryby

Volná moře nejsou majetkem žádného státu, patří tedy nám všem. Jedněmi z emblematických živočichů volných moří jsou delfíni a velryby. I přesto, že komerční lov těchto kytovců byl zakázán již v roce 1986, v některých zemích stále pokračuje, a hrozí tak nebezpečí jejich vyhynutí. A právě v duchu myšlenky, že sice moře neomývá naše břehy, ale jeho osud by nám neměl být lhostejný, se odborníci z Právnické fakulty UP rozhodli založit Českou akademickou iniciativu za záchranu velryb a delfínů, kterou může každý podepsat a která bude následně postoupena k projednání v Evropském parlamentu.

ZÁCHRANA
VELRYB

Komáří kalamity ve stojatých vodách

Když se v letní sezóně potká voda, vysoká teplota, vhodná tůň a nedostatek predátorů, vznikne komáří kalamita – situace, kdy se komáři na nějakém území přemnoží tak, že nám všem ztěžují život a nesou s sebou také zdravotní rizika. Díky čím dál častějším výkyvům počasí vznikají při extrémních srážkách a rychlých povodních nová líníště komářích larev. Zvýšené teploty vzduchu urychlují jejich vývoj a problém je na světě. Svě o tom vědí například návštěvníci Litovelského Pomoraví, kde díky ekologicky prospěšným lužním lesům zároveň opakovaně vznikají vhodné podmínky pro komáří přemnožení. Odborníci z katedry geoinformatiky PřF UP monitorují výskyt komárů a na rizikových místech také hladiny vody či teplotu vzduchu a mohou tak včas zasáhnout. Díky inovativní technologii, kdy zmapované lokality stříkají biologicky šetrným přípravkem hubícím cíleně komáří larvy, mohou vědci s kalamitami bojovat chytrě tak, aby nechtěný hmyz nevyhubili úplně, jelikož larvy jsou důležitým článkem potravních řetězců dalších organismů.

MONITORING
KOMÁŘŮ

Dešťovka na UP pod kontrolou

Univerzita Palackého se dlouhodobě snaží přispívat k udržitelné budoucnosti. Například na PřF tak najdete několik nádrží, které zachytávají dešťovou vodu. Vsakovací nádrže v areálu hlavní budovy přírodovědecké fakulty slouží k zadržení, zpomalení odtoku a postupnému vsakování srážkové vody. Systém akumuluje dešťovou vodu ze střechy budovy, která by jinak byla odváděna do kanalizace. V okolí PřF je nyní celkem sedm vsakovacích nádrží, které tak přispívají ke snížení zatížení kanalizace při intenzivních srážkách, podporují přirozené doplňování podzemních vod a zlepšují mikroklimatické podmínky v okolí budovy. Retenční nádrží se může pochlubit také nová budova v univerzitní botanické zahradě, která je celá postavená v tzv. pasivním standardu. Nádrž tady doplňují další ekologické prvky, jako je zelená střecha či tepelné čerpadlo.

objev

text: Martina Šaradínová
foto: Vasily V. Grebennikov, Ladislav Bocák

Neznámý brouk se skrývá hluboko v půdě. Vědci ho objevili v Chile

Předci malého bezkřídlého brouka Badmaater sice obývali svět dávno předtím, než se na Zemi objevili ptáci nebo kvetoucí rostliny, výzkumníkům však zůstávali skryti. A to až donedávna, kdy několik jedinců objevil hluboko v půdě ve středním Chile mezinárodní tým vědců za účasti výzkumníků z Českého institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN Univerzity Palackého. Podle genetické analýzy pochází brouk z prastaré vývojové linie, kterou odborníci nově popsali jako samostatnou čeleď a nazvali ji Badmaateridae.

„Přestože je biodiverzita brouků mimo průmyslově vyspělé země stále málo prozkoumaná, identifikace zcela nové čeledi je výjimečná. Původ nové čeledi Badmaateridae je datován do pozdního triasu, zhruba před 220 miliony let. To znamená, že vznikla ve stejné době jako savci, ale například o 60 až 70 milionů let dříve než ptáci a asi 90 milionů let před kvetoucími rostlinami,“ uvedl korespondenční autor studie a vedoucí výzkumné skupiny Biodiverzita a molekulární evoluce v CATRIN Ladislav Bocák. Nečekaný objev vědců z Kanady, Španělska a Česka zveřejnil odborný časopis *Systematic Entomology*.

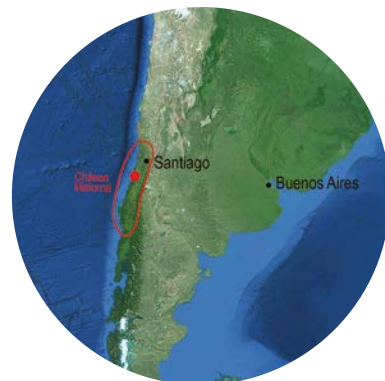
Vědci zapojení do mezinárodního projektu World Soil Fauna Project našli několik jedinců po vykopání asi půl metru hlubokých jam, promytí vzorků půdy a následném vysoušení organického materiálu. V důsledku adaptace na podzemní pod-

mínky mají tyto brouci malé tělo zhruba do jednoho milimetru, jsou slepi a bezkřídlí.

„Vzhled a stavba těla brouka neposkytovala téměř žádné vodítko k příbuzenským vztahům. Pouze některé rysy ukazovaly, že by mohl mít blízko k elateroidním čeledím, kam patří například i dobře známé světlušky, kovaříci či páteříčci. Díky pokročilým technologiím jsme ale i z takto malého jedince získali dostatečné množství DNA, identifikovali 4 200 genů a porovnali je s potenciálně příbuznými skupinami. Díky tomu jsme potvrdili, že se jedná o příslušníka zcela nové čeledi, a určili i stáří této skupiny,“ objasnil další ze spoluautorů studie Dominik Kusý.

Badmaater představuje nový přírůstek do rostoucího seznamu linií na úrovni čeledi a podčeledí, jejichž larvy a někdy i dospělci žijí hluboko v půdě. I kdyby však byly objeveny další podobné linie, tyto specializované skupiny představují pouze zlomek elateroidních brouků. Jedním z důvodů může být omezená znalost půdní fauny v mnoha částech světa. Dalším možným vysvětlením je skutečnost, že slepé a bezkřídlé druhy nejsou schopny dálkového šíření, a jsou proto zvláště náchylné k vyhynutí.

Holotyp nově objeveného brouka (jedinec, který slouží jako reference k popisu) bude uložen v Národním přírodopisném muzeu v Santiagu v Chile. Další exempláře (paratypy) budou k vidění v Kanadské národní sbírce hmyzu, pavoukovic a hlístic v Ottawě a v Národním přírodovědném muzeu v Londýně.

Umělý terapeut může pomoci, když se správně zeptáte

Ano, ale... Tak se dá shrnout odpověď na otázku, zda umělá inteligence může být užitečná v psychoterapii. Podle psycholožky Barbory Kuté (na snímku) z Institutu sociálního zdraví (OUSHI) Cyrilometodějské teologické fakulty UP, která se této problematice věnuje a podílela se i na vývoji aplikace zaměřené na podporu duševního zdraví a wellbeingu, je při komunikaci s „umělým terapeutem“, stejně jako jinde v digitálním světě, důležité umět se správně zeptat a nevěřit všemu.

Barbora Kutá ve své studii porovnávala efektivitu online intervencí prostřednictvím specializovaného chatbota a obecného modelu ChatGPT. Dospěla mimo jiné k podobným zjištěním jako jiné z dosavadních výzkumů využití umělé inteligence v psychoterapii: takové intervence mohou pomoci k redukci symptomů deprese nebo úzkosti a zvýšit wellbeing. Zabývá se ale i dalšími souvisejícími

otázkami, například jaké nástrahy komunikace s těmito pomocníky má nebo jaký vztah si uživatelé k nim vytvářejí.

„Nespornou výhodou je, že člověk, který potřebuje nějak pomoci, nemusí čekat a svůj problém může ihned řešit. Tím, že na druhé straně není jiný člověk, se navíc posiluje pocit anonymity a bezpečí, kdy se dotyčný nemusí bát, že ho někdo bude hodnotit nebo soudit,“ přibližuje.

Jako psycholožka v tom však vidí úskalí, ať už jde o možný vliv na schopnost „zvládat nějaký čas nepohodu“ nebo o ono „nehodnocení“. „Samozřejmě poplácání po ramenu někdy stačí. Obecné AI modely jsou ale ve své podstatě validující. Potvrdí vám, že je v pořádku, že se takto cítíte nebo že si něco myslíte, ve většině případů vás nekonfrontují, pokud si o to neřeknete. Je tak třeba mít jasnou motivaci a umět správně zformulovat, co řeším a co očekávám.“

Další zásadou je nevěřit všem reakcím AI modelů. „Stačí napsat něco jako ‚dobře, ale nemůže to být jinak?‘, zpochybnit tu odpověď a rázem můžu dostat varianty, které rozšíří ten můj aktuální pohled. Musím si o to ale říct. Vůbec je potřeba si uvědomit, že jsem to já jako tazatel, kdo je odpovědný za průběh konverzace – oproti tomu, když jdu s problémem za ‚živým‘ terapeutem, který rozhovor odborně vede. Při osobní návštěvě také hrají svoji roli vzájemné emoce, to online úplně nefunguje,“ podotýká Barbora Kutá.

Do vod AI vykročila ještě coby studentka psychologie na filozofické fakultě. Využití v psychoterapii bere jako další možnost a očekává do budoucna řadu zajímavých poznatků, vždyť výzkum je teprve na svém začátku a je komplikovaný rychlým vývojem chatbotů. Zároveň ale věří v sílu lidského kontaktu a také třeba jógy, jejíž je lektorkou.

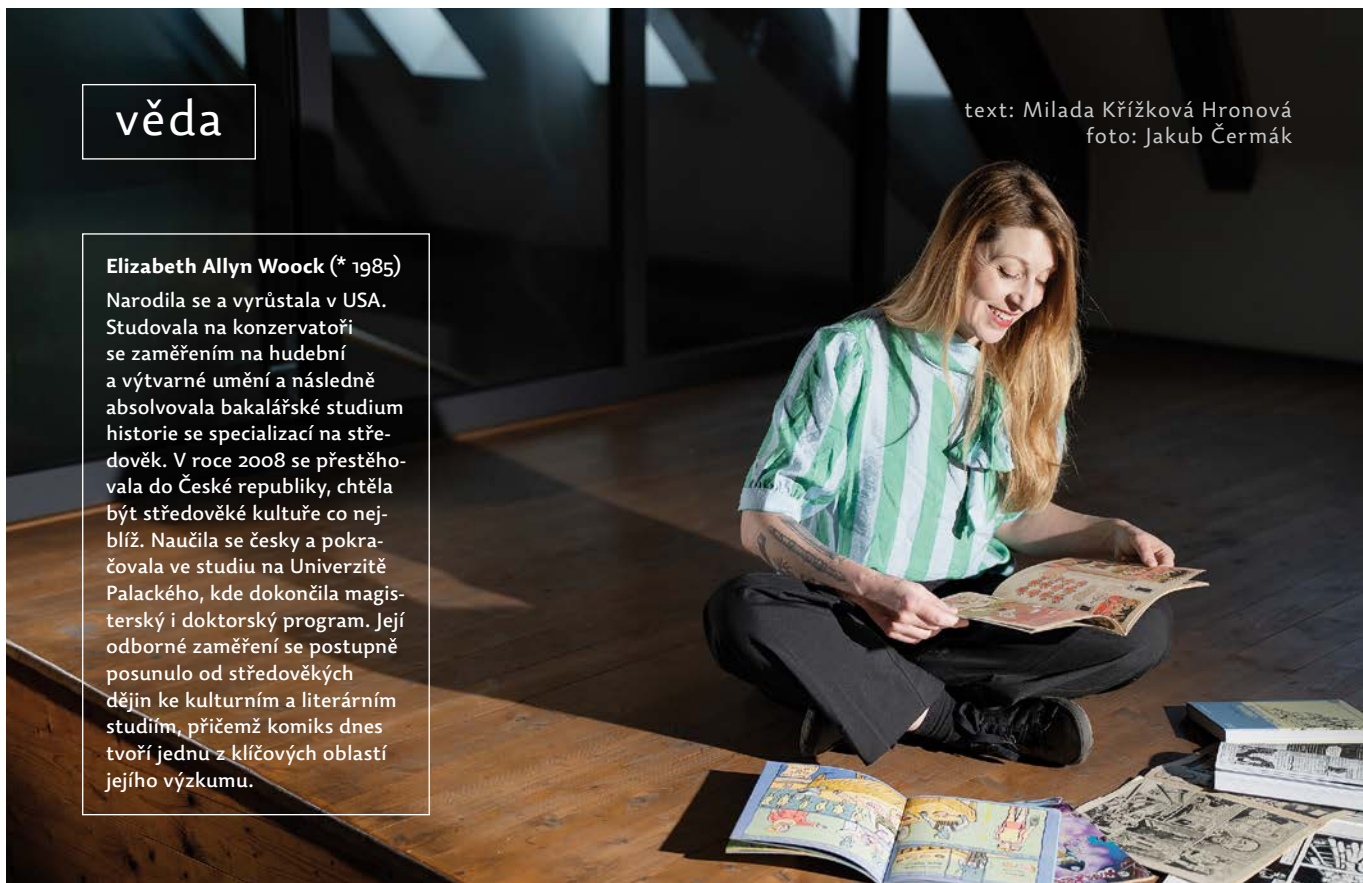

věda

text: Milada Křížková Hronová
foto: Jakub Čermák

Elizabeth Allyn Woock (* 1985)

Narodila se a vyrůstala v USA. Studovala na konzervatoři se zaměřením na hudební a výtvarné umění a následně absolvovala bakalářské studium historie se specializací na středověk. V roce 2008 se přestěhovala do České republiky, chtěla být středověké kultuře co nejbliž. Naučila se česky a pokračovala ve studiu na Univerzitě Palackého, kde dokončila magisterský i doktorský program. Její odborné zaměření se postupně posunulo od středověkých dějin ke kulturním a literárním studiím, přičemž komiks dnes tvoří jednu z klíčových oblastí jejího výzkumu.

Jsem instalatérka komiksu, říká Elizabeth Allyn Woock

Jako překvapivý prostředek k porozumění historie používá Elizabeth Allyn Woock komiks. Dokáže jim zachytit i to, co se slovy vysvětluje jen obtížně. Obrazy totiž podle této absolventky středověké historie, která působí na katedře anglistiky a amerikanistiky FF UP, můžeme nejen „vidět“, ale také „číst“.

— Proč právě komiks? Jak jste se k němu dostala?

Vystudovala jsem středověkou historii a intenzivně jsem se věnovala také umění a náboženským aspektům středověku. Je to období plné hlubokých vizuálních kódů, které se objevují v obrazech, literatuře i v samotném prostoru. Jakmile jsem se naučila tyto významy číst, v ikonografii, klášterní architektuře nebo třeba v poetickém prostoru písnových textů, začala jsem je vnímat i v současném světě. Komiksy pro mě představují přirozené pokračování tohoto mnohovrstevnatého vizuální-

ho jazyka, kde jsou symbolika i prostorové uspořádání nositeli významu. K jejich studiu jsem se dostala jako badatelka ve chvíli, kdy mě začalo zajímat, jakým způsobem současnost pracuje se středověkem jako s tématem či kulisou vyprávění. Vedle toho ráda tvořím i vlastní komiksy. Tento formát je pro mě přirozeným rozšířením akademického psaní.

— Čemu se v něm věnujete?

Obrazy většina z nás „vidí“, ale často zapomínáme, že je lze také „číst“. Komiksový příběh nevzniká jen sledováním textu, ale také interpretací obrazů, kompozicí, barev, linií a vrstev významů, které nesou. Ačkoli komiksy často přirovnáváme k filmu nebo jazyku, ve skutečnosti jde o svébytné médium. Zaměřuji se na to, co možná není na první pohled atraktivní, na základní analytické nástroje a pojmy, které umožňují hlubší porozumění. S nadsázkou říkám, že jsem instalatér komiksově teorie: poklá-

dám potrubí, aby ostatní badatelé měli infrastrukturu pro své interpretace.

— Mluvila jste také o důležitosti vzorů, například na panelové debatě k Mezinárodnímu dni žen a dívek ve vědě. Kdo je vaším vzorem?

Mám jich mnoho. V oblasti tvorby a vědní projektů mě inspirují filmař John Waters a komiksová kreslířka Lynda Barry. Obdivuji jejich odvahu experimentovat a dotahovat i neobvyklé nápady. Inspiraci ale nacházím i jinde: v šíři myšlení Umberta Eca, v práci Mieke Bal, v hudbě Antonína Dvořáka nebo ve filantropii Dolly Parton. Vzory přitom nemusí být jen slavné osobnosti. Může to být i bezstarostnost mých domácích králíčků, laskavost sousedky nebo trpělivost pokladní, kterou pravidelně potkávám v obchodě. Když máme štěstí, máme inspiraci nablízku. A pokud ne, stojí za to ji hledat. Vzory nám pomáhají představit si život, jaký bychom jinak možná ani neviděli.

KAPSA PLNÁ MENTORŮ

Univerzita Palackého

ŽENY VE VĚDĚ

VYUŽÍVÁNÍ PŘÍLEŽITOSTÍ JE DŮLEŽITĚJŠÍ, NEŽ SI MOŽNÁ MYSLÍTE A VŠE ZAČÍNÁ TÍM, ŽE SI JEJICH EXISTENCI UVĚDOMÍTE. ZŮSTAŇTE ZVÍDAVÍ A INFORMOVANÍ!

ASTA ZUKAUSKAITE

ALLA FEDOROVA

KDYŽ ZAČNETE O NĚCO USILOVAT, NEČEKAJTE, ŽE TO BUDE PROCHÁZKA RŮŽOVÝM SADEM. SNADNĚ TO ZAČNE BÝT, AŽ PŘEJDETE PO POČÁTEČNÍ HRBOLATÉ CESTĚ.

NESTRESUJTE SE A VĚNUJTE VÍCE ČASU RODINĚ. PRÁCE NEMÁ NOHY, A PROTO NIKAM NEUTEČE.

JANKA KAŠČÁKOVÁ

JDE O MALÉ VĚCI, KTERÉ DĚLÁME PRO SEBE A PRO OSTATNÍ. DEN ZA DNEM.

NATÁLIA KAŠČÁKOVÁ

Překlad: Hanka Tuslova. "KAPSA PLNÁ MENTORŮ - Ženy ve vědě", © 2026 Elizabeth Allyn Wock a Hanka Tuslova. CC BY-NC-SA.

NURIA DE DIEGO SANCHEZ

NEZÁLEŽÍ NA TOM, CO OČEKÁVÁJÍ OSTATNÍ. DŮLEŽITÉ JE, CO SE ROZHODNETE TRPĚLIVĚ A VYTRVALE BUDOvat.

VĚŘTE SOBĚ A SVĚ VÁŠNI!

SUNWOO LEE

BUĎTE SAMI SEBOU, BUĎTE K SOBĚ LASKAVÍ A OBKLOPUJTE SE HODNÝMI LIDMI, KTERÍ VÁS PŘIJMOU TAKOVÍ, JACÍ DOOPRAVDY JSTE. A HLEDEJTE ZPŮSOBY, JAK POMOCI TĚM, KTERÍ STEJNĚ ŠTĚSTÍ NEMAJÍ.

SUNWOO LEE

Ženy ve vědě

Věda nezná hranice. Významnou úlohu žen a dívek ve vědeckém světě si pravidelně 11. února, při příležitosti Mezinárodního dne žen a dívek ve vědě, připomíná i Univerzita Palackého. Připravila i web, který nabízí příběhy českých i zahraničních vědkyň, které zastupují jednotlivé univerzitní součásti. Letos navíc Elizabeth A. Wock připravila tuto edici vystřihovacích karet se zahraničními vědkyněmi z UP.

úspěchy

Lukáš Novák zvítězil v soutěži zaměřené na předpovídání deprese

Odborný asistent Institutu sociálního zdraví (OUSHI) cyrilometodějské teologické fakulty Lukáš Novák uspěl v mezinárodní soutěži WARN-D machine learning competition, jejímž cílem bylo předpovědět nástup deprese pomocí pokročilých datových metod včetně AI. Mezinárodní soutěž vyhlásil nositel jednoho z nejprestižnějších grantů Eiko Fried z nizozemské Leiden University.

Cílem vědců bylo vytvořit model, který dokáže včas odhalit nástup deprese a mít reálný klinický dopad. Do soutěže se zapojilo 246 týmů z celého světa. Lukáš Novák

pracoval s unikátními daty od cca 1 750 mladých dospělých, kteří byli sledováni po dobu 2 let – včetně psychologických faktorů a údajů ze smartphonů a chytrých hodinek.

„Toto ocenění pro mě neznamená jen osobní úspěch, ale především další krok na cestě k jednomu z cílů výzkumu duševních onemocnění – včas rozpoznat riziko rozvoje deprese, a pokud možno, předejít tomu, aby se naplno rozvinula. I proto jsem se do soutěže zapojil – má podle mě skutečný potenciál posunout výzkum směrem k praktické pomoci lidem,“ uvedl Lukáš Novák. (per)

Petra Čechová získala cenu za nejlepší poster

Cenu za nejlepší poster získala na mezinárodní konferenci COSY COST ACTION CA21101 Petra Čechová z CATRIN Univerzity Palackého. Na konferenci zaměřené na molekulární systémy představila nejen poster s názvem Geometry and Phase Behaviour of Nonlamellar Lipids in Confined Environments, ale zaujala i doprovodným výkladem tématu. „Z ocenění jsem měla velkou radost, protože objasnit ve stručnosti tuto problematiku není snadné. V přípravě jsme se snažila zúročit i znalosti z oblasti komunikace vědy, které jsem v CATRIN získala,“ uvedla Čechová.

COST (European Cooperation in Science and Technology) je agentura pro financování výzkumných a inovačních sítí. Pomáhá propojovat výzkumné iniciativy v celé Evropě a umožňuje vědcům rozvíjet nápady tím, že je sdílí se svými kolegy. Cílem akce COSY COST je poskytnout výpočetní a experimentální stavební kameny pro pochopení chování molekul v systémech, které omezují jejich pohyb. Platforma již sdružuje více než 400 účastníků ze 45 zemí. Petra Čechová je rovněž koordinátorkou FemCO-SY – iniciativy v rámci COSY COST, která se zaměřuje na podporu žen ve vědě. (srd)

Dva laureáti ceny Gratias 2026 jsou spojeni s Univerzitou Palackého

U příležitosti Světového dne sociální práce předal ministr práce a sociálních věcí ČR ceny Gratias 2026. Mezi šesti oceněnými jsou i dva laureáti spojeni s Univerzitou Palackého, Alexandra Salamonová a Martin Bednář.

Alexandra Salamonová, studentka andragogiky na FF UP a absolventka sociální a humanitární práce na CMTF UP a CARITAS – Vyšší odborné škole sociální Olomouc, převzala cenu v kategorii sociální poradenství. Působí jako sociální pracovnice v Občanské poradně Novojičínsko, kde podporuje dospělé v nepříznivých ži-

votních situacích. Martin Bednář, absolvent speciální pedagogiky na PdF UP, dlouholetý ředitel zmíněné vyšší odborné školy a zároveň člen katedry křesťanské sociální práce CMTF UP, pak obdržel cenu za významný přínos v sociální práci. Jeho celoživotním tématem je rozvoj a zvyšování kvality sociálních služeb a sociální práce.

„Ocenění Gratias je výrazem respektu a poděkování za práci, která má skutečný dopad na životy lidí,“ shrnul při předání cen v pražském Obecním domě Aleš Juchelka, ministr práce a sociálních věcí ČR. (map)

Markéta Dudková obdržela mezinárodní ocenění za revmatologický výzkum

Z rukou prezidentky Slovinska převzala Markéta Dudková, lékařka III. interní kliniky – nefrologické, revmatologické a endokrinologické Fakultní nemocnice Olomouc a Lékařské fakulty UP, jednu z letošních cen International Medis Awards for Medical Research. Tato mezinárodní soutěž oceňuje vynikající výzkumné úspěchy lékařů a farmaceutů ze střední a východní Evropy.

„Je to mimořádný úspěch mé dosavadní kariéry. Jeho dosažení by nebylo možné bez podpory celého týmu revmatologů III. interní kliniky, jenž se na tomto projektu podílel. Zvláštní poděkování patří přednostovi kliniky profesoru Pavlu Horákovi a docence Evě Kriegové z Ústavu imunologie LF UP a FNOL, pod jejichž vedením výzkum vznikl. Toto ocenění pro mě představuje nejen velkou čest, ale i potvrzení, že naše práce má smysl,“ uvedla revmatoložka.

Markéta Dudková se odborně zaměřuje na systémový lupus erythematoses (SLE), závažné autoimunitní revmatické onemocnění, při kterém imunitní systém napadá vlastní tkáň. Oceněná studie se zabývá rolí tzv. Toll-like receptorů, které jsou klíčovou součástí vrozené imunity. „Porovnávali jsme aktivitu těchto receptorů u pacientů se SLE ve srovnání se zdravými jedinci a zkoumali jsme také rozdíly mezi pacienty s různými projevy onemocnění, především s poškozením ledvin nebo centrálního nervového systému. Výsledky by mohly přispět k lepší diagnostice aktivního onemocnění a orgánového poškození u pacientů se SLE. Zároveň mohou napomoci vysvětlit, proč léčba nemusí fungovat stejně u pacientů se stejnou diagnózou,“ (vim)

Judistka roku i sportovkyně Olomoucka: Renata Zachová

Renata Zachová, která studuje na Fakultě tělesné kultury UP, byla již podruhé vyhlášena Judistkou roku. Svými loňskými výsledky si vysloužila také vítězství mezi jednotlivci v anketě Nejlepší sportovec Olomoucka a její výkony ocenil i Olomoucký kraj a Univerzita Palackého.

„Minulý rok byl opravdu úspěšný. Obhájila jsem evropské zlato, byla jsem třetí na letních univerzitních hrách a také na Grand Slamu v Tokiu, to je moje srdcovka. Jsem velmi ráda, že to takto vyšlo, a moc za to děkuji,“ řekla po slavnostním předávání cen na olomoucké radnici zápasnice Judo klubu Olomouc, kde trénuje pod dohledem Jiřího Štěpána z katedry sportu FTK UP. I ten byl oceněn – Český svaz juda mu udělil 6. dan, bílo-červený pás za jeho dlouholetou práci a celoživotní přínos pro judo.

Kromě Renaty Zachové, která úspěšně

zvládla i ukončit bakalářské a začít navazující magisterské studium, byla mezi nejlepšími sportovci Olomoucka vyzdvížena i další studentka FTK UP, plavkyně Barbora Janíčková. Ta mimo jiné vloni vybojovala 9. místo na mistrovství světa v Singapuru a neměla přemožitelku v závodech na Českých akademických hrách. Obě sportovkyně obdržely za své výkony a reprezentaci univerzity i Cenu rektora UP.

Úspěchy Renaty Zachové ocenil mezi nejlepšími sportovci také Olomoucký kraj, v kategorii jednotlivců obsadila třetí místo. V krajské anketě byla udělena i čestná cena, tu obdržela další sportovkyně spojená s UP, absolventka fakulty zdravotnických věd Martina Dvořáková, která se věnuje požárnímu sportu a mimo jiné přispěla k vítězství českého družstva na mistrovství Evropy států CTIF. (vim)

Stela Levická se prosadila na mezinárodní konferenci mladých vědců

Mezi šest nejlepších se na mezinárodní konferenci Novus Scientia 2026 v Košicích zařadila doktorandka Stela Levická se svým příspěvkem zaměřeným na mezinárodní porovnávání očních tonometrů pro optometristické a oftalmologické účely. V silné konkurenci mladých vědců z různých zemí tak potvrdila vysokou úroveň svého výzkumu.

Letošního ročníku se zúčastnilo 70 doktorandů z různých zemí, kteří byli rozděleni do dvou odborných sektorů po 35 účastnících. „Konference se nesla v přátelském duchu. Všichni jsme byli tak trochu na jedné lodi, protože každý z nás se věnuje výzkumu a našim cílem je nejen bádát, ale také úspěšně získat doktorský titul,“ uvedla Stela Levická, která na přírodovědecké fakultě studuje obor Optika a optoelektronika.

Konference Novus Scientia je tradiční odborné setkání doktorandů strojních a příbuzných technických fakult. Jejím hlavním cílem je prezentace výsledků doktorského výzkumu, sdílení zkušeností a navazování odborné spolupráce napříč institucemi i státy. Program byl tematicky velmi pestrý. Zahrnoval oblasti automatizace, mechatroniky a robotiky, technologického a materiálového inženýrství, managementu a digitálního inženýrství, konstrukčního i procesního inženýrství či speciálních inženýrských procesů.

„Každý sektor měl svou odbornou komisi, která po prezentacích kladla otázky. Velmi oceňuji, že samotné vystoupení bylo zároveň dobrou zkouškou před obhajobou dizertační práce,“ uvedla Stela Levická. (cho)

Právníkem roku v kategorii Rodinné právo je Renáta Šínová

Do elitní společnosti, která si může ke svému jménu psát titul Právník roku 2025, patří Renáta Šínová. Pedagožka právnické fakulty a advokátka zvítězila v odborné kategorii Rodinné právo. Prestižní celostátní soutěž, která upozorňuje na odbornou i lidskou kvalitu právnické profese a její význam pro fungování právního státu, pořádá Česká advokátní komora a mediální a vzdělávací skupina EPRAVO.CZ.

Renáta Šínová se dlouhodobě zaměřuje na citlivé rodinněprávní spory, zejména v oblasti péče o děti a ochrany slabších účastníků řízení. Rodinné právo popularizuje i mezi laickou veřejností. „Ocenění je pro mě nesmírně důležité a moc si jej vážím. Především proto, že jej vnímám jako zpětnou vazbu okolí, což mi moc pomáhá v ujištění se, že má smysl pracovat na roz-

voji rodinného práva. Současně je také závazkem, nechci v žádném případě ‚usnout na vavřínech‘, protože stále je před námi velké množství práce, teď například zejména v oblasti boje proti domácímu násilí,“ řekla Renáta Šínová.

K úspěchu jí poblahopřál Václav Stehlík, děkan fakulty. „Velmi gratuluji docence Renátě Šínové k ocenění, které získala díky dlouhodobé práci pro obor rodinného práva, a to jak na poli akademickém, tak i praktickém. Je cenné, že propojuje obě složky a mohou z toho těžit nejen její klienti, ale i naši studenti. Velmi za to děkuji a přeji jí do další práce hodně sil a energie.“

Renáta Šínová je s olomouckou právnickou fakultou spojena od svého absolutoria v roce 2001. Působí na katedře soukromého práva a civilního procesu. (eha)

Cenu Karla Schwarzenberga získala Kateřina Trulleyová

Za práci s názvem Gender Apartheid in Afghanistan: Analyzing the Taliban's Policies and the European Union's Response převzala Cenu Karla Schwarzenberga Kateřina Trulleyová, absolventka Právnické a nyníjší zaměstnankyně Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. O prvním místě v šestém ročníku studentské vědecké soutěže rozhodla Akademická rada politického institutu TOPAZ.

V ocenění práci se Kateřina Trulleyová věnuje situaci žen a dívek v Afghánistánu po návratu hnutí Tálibán k moci a reakci mezinárodního společenství, zejména Evropské unie.

Zaměřuje se na debatu o uznání tzv. genderového apartheidu jako nového zlo-

činu proti lidskosti a upozorňuje tak na závažné porušování práv a svobod žen a dívek v Afghánistánu i na potřebu silnější mezinárodní reakce.

„Ocenění je pro mě utvrzením, že téma i způsob, jakým jsem k němu přistoupila, mají smysl i mimo rámec studijních povinností. Vnímám ho jako povzbuzení pokračovat v práci, kterou považuji za důležitou, a zároveň jako příležitost zvýšit povědomí o tématu. Mimo to je pro mě velkou ctí získat cenu nesoucí jméno Karla Schwarzenberga, dlouholetého zastávce lidských práv a výrazné osobnosti české i zahraniční politiky,“ řekla Kateřina Trulleyová, která cenu převzala v Senátu Parlamentu České republiky. (map)

jazykové okénko

Spolu s Čechy sdílí toto ojedinělé pojmenování pro Rakousko také Slováci, kteří ho mají v hláskové podobě **Rakúsko**. Je to název slovanský, který na rozdíl od názvů **Austria** nebo **Österreich** neodkazuje k území položenému na určité světové straně (ve staré němčině je **ōstan** „východ“). Odkazuje totiž ke jménu prvního rakouského hradu, který naši předkové zpravidla spatřili, když cestovali přes Moravu do rakouského Podunají – byl to pohraniční hrad **Raabs an der Thaya**, který leží asi 40 kilometrů na západ od Znojma. Místní jméno **Raabs** pochází nejspíš od germánského osobního jména **Rātīgōz**, které si naši předkové počestili na **Rakous**. Byl to vlastně takový raně středověký žertík, protože **Rakous** znamenalo vlastně „Rakovous“, tedy „kdo má vousy jako rak“, třeba ve dvou tenkých zavtlých pramenech.

Naši předkové cestovali velmi často do **Vídně**, jejíž pojmenování se od místní německé podoby (**Wien**) v češtině i slovenštině (**Viedeň**) dost liší, stejně jako v jazycích dalších sousedů – v maďarštině se **Viedeň** označuje jako **Bécs**, podobně v chorvatštině (**Beč**), ale zase jinak ve slovinštině, kde se hlavní město Rakouska jmenuje Dunaj. Německá, česká i slovenská podoba jména tohoto hlavního města určitě souvisí s antickým, snad keltským pojmenováním **Vindobona**, které znamenalo asi „krásná vesnice“.

Zajímavé ale je, že čtvrtý vídeňský městský obvod se i německy jmenuje **Wieden**, což zní rozhodně podobněji českému jménu **Viedeň** než německá podoba **Wien**. Je možné, že si naši předkové pojmenovali **Viedeň**, tedy celé toto podunajské souměstí, právě podle původně samostatného města **Wieden**, které dnes leží blízko vídeňského městského jádra. Nedá se ale říct, že by zrovna tam, v městském obvodu **Wieden**, byly české stopy nějaké patrné. Spíš na nynějších vídeňských předměstích, jako je např. obvod **Favoriten**, v minulosti žilo a pracovalo mnoho set tisíc Čechů – to však mluvíme o sklonku 19. století, kdežto ve středověku mohla být česká přítomnost ve Vídni patrná porůznu i jinde.

Maďarský a chorvatský ekvivalent jména **Vídně** (**Bécs**, **Beč**) pravděpodobně souvisí s maďarským slovem **becs** „poklad, hodnota“ a odráží celkem jasný názor, který si v 10. století na dnešní **Viedeň** utvořili staromaďarští dobyvatelé Panonské nížiny. Ještě jiné jméno pro **Viedeň** najdeme ve slovinštině, v níž se rakouské hlavní město jmenuje **Dunaj**, tedy podle řeky, která **Vídní** protéká.

Je tedy zřejmé, že okolní národy viděly **Viedeň** vždycky po svém – a svébytně se tu také mísily a propustovaly, jak mimo jiné ukazuje množství **Dworaků**, **Prochasků** a **Spatschků**, kteří do dnes zalidňují vídeňské městské obvody.

S Rakouskem máme asi 460 kilometrů dlouhou hranici, takže je to náš významně „přítulný“ soused. Ale ještě významnější a exkluzivnější jsou česko-rakouské historické vztahy. Jejich exkluzivnost je podtržena i tím, že máme pro Rakousko jiný název, než má většina dalších národů. Není to pro nás žádná Austria, ale právě Rakousko.

Ondřej Bláha
jazykovědec, FF UP

Autorův pořad Okolo češtiny vysílá Český rozhlas Olomouc každé úterý v 9:45 a 14:45.

Nejdůležitější benefit chůze? Dobrá nálada

Často ji ani nevnímáme jako něco prospěšného, natož jako sport. Jako základní pohybová aktivita ale má v našich životech významné postavení. Chůze. O tom, co vše pro nás může znamenat a jestli musíme denně našlapat 10 tisíc kroků, jsme si povídali s Beatou Barbořík Brošovou, která je mimo jiné instruktorkou Nordic Walking.

Medičky a medicí ji znají jako nepostradatelnou spojku s lékaři-učiteli na I. interní klinice – kardiologické Lékařské fakulty UP a Fakultní nemocnice Olomouc, ve výuce se s ní setkávají studující fyzioterapie na Fakultě zdravotnických věd UP. Spjatá je i s Fakultou tělesné kultury UP, kde studovala Rekreatologii a kde si s ní můžete v prostorách Aplikačního centra BALUO zacvičit. Jako lektorka pracuje i s nemocničními pacienty, nejen kardiologickými.

— Jaké benefity chůze přináší? Proč alespoň pravidelně chodit, když nemám vlohly či dispozice pro jiné pohybové aktivity?

Jako nejdůležitější v dnešní době bych vyzdvihla, že navozuje dobrou náladu. Pokud člověk nemusí být například na nemocničním lůžku, při procházce venku na čerstvém vzduchu vypne od starostí, může si jen tak přemítat, svým tempem si jít krajinou. To mám na chůzi velmi ráda. Pak tu jsou samozřejmě benefity zdravotní. Jako jiné pohybové aktivity posiluje kardiovas-

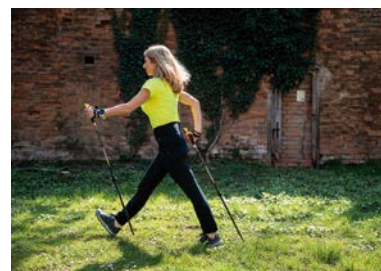
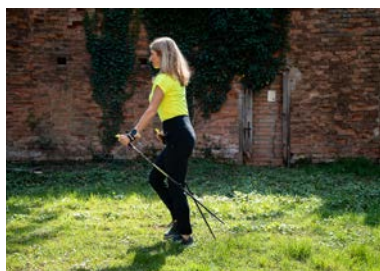
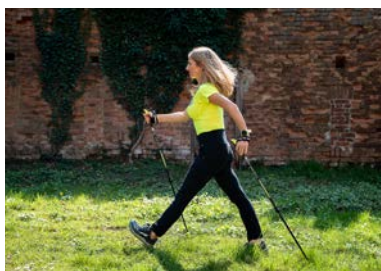
kulární systém a svaly a má vliv na fyziologické procesy v těle, například optimalizuje hladinu krevního cukru, procházka po jídle zlepšuje trávení. Pro někoho je důležitý i sociální rozměr, kdy vyráží ven s někým dalším.

— Co navíc přidává Nordic Walking, zjednodušeně chůze s holemi, které se věnujete?

Oproti „běžné“ chůzi zapojuje svaly horní poloviny těla a je i výborným cvičením pro mozek. Nordic Walking má totiž svoji techniku a koordinace pohybu protilehlé horní a dolní končetiny vyžaduje trénink. Mám i zkušenosti s lidmi po cévní mozkové příhodě, pro které bylo takové cvičení velmi těžké, ale byli rádi, že je to nutí pracovat a posilovat mozek.

— Dlouho se říkalo, že člověk má denně nachodit 10 tisíc kroků. Co vy na to?

Každý jsme jiný, zatímco toto bylo obecné doporučení pro zdravého člověka. Setkala jsem se ale s tím, že některé ženy se každý den až přetěžovaly, jen aby jim hodinky ukázaly, že mají splněno 10 tisíc. Ten dopad na zdraví a spokojenost dotyčného pak už nemusí být jen příznivý. Existují výzkumy, které říkají, že na zdraví má vliv už 6–8 tisíc kroků – a toho bych se držela. Určitě je dobré zapojit chůzi co nejvíce do běžného života, alespoň půlhodinu denně.

text: Ivana Pustějovská
foto: Jakub Čermák

rozhovor

A photograph of Pavel Nováček, an older man with grey hair, sitting on stone steps outdoors. He is wearing a bright blue and black jacket and black pants. The background shows trees with yellow blossoms and a stone wall. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

Pavel Nováček

Nestavme se do role mučedníků,
jen se snažme žít jaksí střízlivě

Pavel Nováček (* 1961)

Vědec, ekolog, pedagog, spisovatel a fotograf. Absolvoval Přírodovědeckou fakultu UP, kde vystudoval obor Ochrana přírodního prostředí. Profesionálně se zaměřuje na globální environmentální problémy, udržitelný rozvoj a studia možných budoucností (foresight). Založil studijní obor Mezinárodní rozvojová studia. Několik let vedl katedru rozvojových a environmentálních studií PŘF UP, kde jako docent stále působí. Byl aktivní v různých mezinárodních organizacích, např. byl členem Řídící rady Millennium Project (Washington, D.C.), byl také předsedou České asociace Římského klubu. Je autorem řady odborných i populárně naučných knih, např. Lidský příběh – Hledání udržitelného rozvoje a jeho smyslu, Světopsis: Letem proměnlivým světem atd.

Když se podívám do jeho životopisu, zdá se mi, že vždy předběhl dobu a svou práci naznačoval, co se bude dít a kde nás jako lidstvo v budoucnu čeká nějaká potíž. Vystudoval ochranu životního prostředí v letech, kdy to spíše než atraktivní bylo divné, specializoval se na globální environmentální problémy a výzvy a udržitelný rozvoj už v čase, kdy o něčem takovém mnozí z nás nejenže nepřemýšleli, ale ani neslyšeli, a dokonce založil studijní obor Mezinárodní rozvojová studia. Takže s kým jiným než s docentem Pavlem Nováčkem z Přírodovědecké fakulty UP věst rozhovor o tom, kam náš svět spěje a jak si v něm stojíme.

— **Člověk se vás skoro bojí zeptat, čemu se aktuálně věnujete, protože je skoro jisté, že nás pak zase něco doběhne.**

Bát se určitě nemusíte, v mém centru zájmu je teď něco, čemu se říká foresight, česky řečeno studium možných budoucností. To není ambice předpovídat, co se stane, ale spíše se pokusit vytvářet vějíř možných budoucích scénářů toho, co by se za jistých okolností mohlo stát. A nemám na mysli jen rizika, ale i příležitosti. Samozřejmě platí, že téměř nikdy se netrefíme a je třeba s tím počítat. Přesto si myslím, že je dobré se připravit na situace, které by mohly nastat. Stojí za to připomenout myšlenky Nassima Nicholase Taleba, který říká, že vždy přijde něco, na co nejsme připraveni, tzv. černá labuť, a my bychom se měli snažit být antifragilní neboli nekřehcí. Jednoduše řečeno mít schopnost díky nečekaným situacím, tlakům nebo chybám zesílit, zlepšit se, být odolnější.

— **Už jsme toho zažili docela hodně: pandemii covidu, válku v naší blízkosti, uprchlické vlny. Přesto se mi zdá, že jsme byli znovu a znovu zaskočení. Dalo se něco z toho předvídat?**

Většina z toho, co jste vyjmenovala. Že přijde covid nebo něco podobného, se dalo čekat. Ale nevěděli jsme kdy a v jaké podobě. Jen připomínám, že například po první světové válce přišla pandemie španělské chřipky. Zajímavé na pandemii covidu spíše bylo, jak jsme byli nepřipraveni. Podobně migrační vlna se vzhledem k tomu, co se dlouhodobě děje ve světě, dala také očekávat. Ale ono „Zvládneme to!“ německé kancléřky Merkelové bylo naivní. A válka? Myslím, že si nepřipouštíme, že se nás může v budoucnu dotýkat mnohem více než dosud.

— **Jaké nové hrozby či rizika jsou před námi? Tedy kromě dalších pandemií a válek?**

Myslím, že budou spojeny se životním prostředím a s tím souvisejícím úbytkem biodiverzity, tedy ztrátou rostlinných a živočišných druhů. Vidím riziko v ohrožení ekosystémů, které bude nevratné. Příroda si asi zase nějak pomůže, otázka je, jak se s tím vyrovnáme my lidé.

— **Jak nás ovlivní klimatická změna?**

Upřímně řečeno, zcela přesně to nevíme. Dnes i ty nejlepší modely, které máme, předpovídají, co se stane, když se oteplí o dva, tři stupně. Ale co bude dál...? V roce 1998 jsem měl možnost pobývat s profesorem Josefem Svobodou, světově uznávaným polárním ekologem. On upozorňoval, že kvůli klimatické změně, oteplení na severní polokouli, můžeme paradoxně přijít o Golský proud a může nastat velmi výrazné ochlazení. Tak si vyberte. Proto jsem na vaši otázku odpověděl, že popravdě nevíme, co bude. Víme, co by logicky mělo nastat, ale zda to tak bude... Jisté je, že si zahráváme s něčím, co moc nechápeme a čehož důsledky nebudeme moct nějak zásadně ovlivnit.

— **Je současný systém globální spolupráce funkční právě v ochraně planety? Protože zesilují nacionalistické zájmy, které se určitě projeví v jistém izolacionismu, uzavírání se.**

Pravděpodobně se bude postupně utvářet nějaký jiný systém, protože ten stávající už nereflektuje změny, k nimž došlo. Když si vzpomenu na počátek 90. let minulého století, jaké obrovské naděje a optimismus nám přinesl pád komunismu. A nejen nám ve střední a východní Evropě. Z globálního pohledu to byla doba Francise Fukuyamy a jeho knihy Konec dějin a poslední člověk, kde se zamýšlel nad vývojem lidstva a velmi optimisticky došel k tomu, že skončil poslední střet velkých ideologií, zvítězila liberální demokracie a teď už se to jen bude vyladovat podle místních podmínek.

— **Na Fukuyamu reagoval svým Střetem civilizací Samuel P. Huntington...**

Ano a připomenul nám, že svět bude složitější a že budoucí konflikty nebudou mezi státy, ale mezi kulturami, civilizacemi. Stále ale byla snaha se dobrat nějakého mezinárodního pořádku, jakýchsi pravidel globálního řízení. Pozor, nemluvím o globálním vládnutí, ale o pravidlech, na nichž se můžeme shodnout. Podob-

ně jako když víme, že na křižovatce jedeme na zelenou a na červenou stojíme. Obecná pravidla, která nám zachrání život. Podrobně se proměně světa věnovala kniha Naše globální sousedství, která už v roce 1995 nejenže analyzovala tehdejší světový řád, ale upozorňovala na potřebu změnit systémy mezinárodních institucí, včetně OSN, aby odpovídaly novým globálním výzvám. Dodnes je to inspirující text, ale realita je už jinde.

— **Mluvíme o udržitelnosti. Není to jen iluze? Ptám se i proto, že můžu v Olomouci třídít plasty a pak vidím, jak někde tisíce kilometrů daleko hoří jejich hromady, splašky tečou do moře. Co když my v Evropě budeme zelení od hlavy k patě a svět bude jinde?**

Racionálně vzato to z vašeho pohledu může vypadat zbytečně. Že jste v menšině a většina světa se chová jinak. Ale dovolím si malou historickou vsuvku. Ještě před pěti sty lety by sotvakdo předpověděl, že Evropa bude tak úspěšná, jako je dnes. Byl to kontinent rozervaný válkami, epidemiemi a spíše by asi tehdy lidé sázeli na Osmanskou říši, Čínu nebo Japonsko. Ale díky renesanci, osvícenství, vědeckotechnické revoluci a především využití fosilních paliv pro parní stroje jsme se na přelomu 19. a 20. století stali vůdčí silou. A dodnes se nás velká část světa snaží následovat a dosáhnout naší materiální úrovně a kvality života. Ale jestliže jsme díky využití fosilních paliv ukázali cestu rozvoje jedním směrem, možná je teď čas ukázat právě v Evropě alternativní cestu. Protože od poloviny 20. století sami poznáváme, že ta úspěšná cesta má i negativa, kromě jiného znečištění prostředí. Nezapomeňte, že nás není na světě jeden a půl miliardy jako v roce 1900, ale osm a půl miliardy. A všichni máme materiální nároky. Takže já bych na třídění nerezignoval.

— **Různé udržitelné koncepty už dnes vyzývají, ať méně nakupujeme, jsme víc lokální. Myslíte, že to zvládneme? Dobrovolně se omezovat a zároveň uspokojit všechny naše potřeby?**

Myslím, že je potřeba přistupovat ke všemu rozumně. Nehnat nic do extrému. Člověk by se měl snažit chovat šetrně, chcete-li uvědoměle skromněji, ať už se to týká spotřeby energií, vody nebo třeba dopravy. Ale opravdu pozor na extrémy. Když to přeženete, tak snadno získáte dojem, že ostatní nejsou tak uvědomě-

lí jako vy, dělají málo, a pak zahořknete: „Já jsem se obětoval a není to k ničemu.“ Neobětováváme se. Nestavme se do role mučedníků. Jen se snažme, samozřejmě každý podle svých možností, žít jaksi střizlivě.

— **Jak se jako vědec zvyklý pracovat s fakty, ověřitelnými daty, díváte na to, že v roce 2026 se na roveň vědeckým poznatkům dávají někdy i obskurní teorie?**

Asi si hodně fandíme, když se nazýváme člověk rozumný, homo sapiens nebo dokonce moudrý, a čas od času máme potřebu se chovat neracionálně. Možná jsme jako lidstvo ve fázi, kdy si dostatečně nevážíme toho, co máme, a budeme o to muset přijít. Kdo ví.

— **Celý rozhovor vedeme o světě. Jaký byl, jaký je, jaký bude. Vy jste i díky profesi procestoval desítky zemí. Změnilo vás to v pohledu na svět?**

Určitě. Od mládí mě fascinovalo poznávat cizí země a kultury a snažit se to poznání přetavit v něco užitečného. Měl jsem mimořádné štěstí, že jsem se mohl stát učitelem, a to, co jsem se na cestách naučil, jsem mohl využít při své práci. Bylo přínosné řadu míst navštívit, poznat a získat tak hlubší povědomí o tom, co a proč se kde děje. Nejde všechno jen studovat od stolu v kanceláři.

— **A má smysl ještě mít ten osobní prožitek, když už všechno vidíme na sociálních sítích? Doporučujete studentům, aby vyrazili do světa?**

Jsem bytostně přesvědčen o smyslu osobní zkušenosti. To je k nezaplacení. Ledacos si můžete nastudovat, prohlédnout na internetu, ale sociální sítě vám nenahradí osobní kontakt s lidmi i jinými kulturami. Ten prožitek je nepřenositelný. Samozřejmě, že nemusíme všichni cestovat tak zběsile, jak se to mnohdy děje. Zase jsme u té rozumné míry. Tu si musí najít každý sám.

— **Mimochodem, co ekolog ve vás a uhlíková stopa?**

Asi půjdu do environmentálního předpekli... Snad mi přičtou k dobru, že jsem ty zkušenosti zužitkoval ve své práci.

— **Díváte se na svět, v němž se rozmáhá umělá inteligence, s obavami, nebo nadějími?**

Mám obavy, co její rozvoj způsobí. Věřím, že se s ní následující generace vyrovnají, ale

než se s ní naučíme pracovat, může způsobit chaos.

— **Jsmo vůbec mentálně připraveni na tak rychlý rozvoj technologií?**

Jsem přesvědčen, že nejsme. Ale to už psal v roce 1970 futurolog Alvin Toffler v knize Šok z budoucnosti. Už tehdy varoval, že změny, ať už technologické, sociální nebo kulturní, přicházejí rychleji, než jsme schopni je zpracovat a adaptovat se na ně. A teď se vše zrychlilo násobně. Někteří odborníci říkají, že je zatím vše v pořádku, je to jen vyhodnocování dat, nebojme se. Jiní stejně kvalifikovaní využívají: Zastavme to hned! Nevíme, kam se řítíme. A teď si vyberte. Jdeme do něčeho neznámého.

— **Co vás dnes nejvíc znepokojuje? Omlouvám se, ale vy jste pro mě takový katastrofický vědec.**

To snad ne! To bych nechtěl být. A co mě znepokojuje? Asi zmatení pojmů, které slyšíme dnes a denně. Nechci moralizovat, to rozhodně ne. Ale jako by přestalo platit to, na čem se dřív shodla naprostá většina lidí, a to bez ohledu na vzdělání. Dnes zjišťuju, že si s některými lidmi nerozumím, a ptám se, kde k těm názorům, jimiž argumentují, přišli. Je možné, že oni mě vnímají také tak. Zdá se mi, že prožíváme dobu chaosu, zmatků, která se projevuje nejen ve světových událostech, ale i v našem privátním životě. Ztrácíme názorově blízké lidi, a i když si jich třeba vážíme, přestáváme jim rozumět.

— **Kde člověk bere naději, že to neskončí, že přežijeme další a další katastrofu?**

Při vši nejistotě a zmatcích tohoto světa jsem hluboce přesvědčen, že život nekončí smrtí. To ale neznamená, že máme rezignovat a o nic se nesnažit. Jen si myslím, že jsme na světě spíš proto, abychom se něco naučili, a i když se nám všechno nedaří, dopadne to dobře. Věřím tomu.

— **Takže vědci kromě faktů pomáhá i víra. Jak to jde dohromady?**

Docela dobře. Významný americký paleontolog a evoluční biolog Stephen Jay Gould říkal, že věda odpovídá na otázky, jak svět funguje. Ale nemůže prokázat ani vyvrátit, jaký je jeho význam a smysl. V tom může pomoci víra, v tom nejširším slova smyslu. Víra a věda nejdou proti sobě, jdou souběžně. Ne všechno je v našich rukou. Ale člověk má dělat to nejlepší, čeho je schopen.

festival

foto: A. Šrejber,
T. Helísek, M. Sacherová

Academia Film Olomouc: Když městu vládne věda

Více než 8 000 návštěvníků, 600 filmů přihlášených do soutěže, 350 členů organizačního týmu, 61 let trvání. To vše a mnohem více je 1 festival. Přesněji mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc (AFO) Univerzity Palackého, který na přelomu dubna a května opět rozproudiv celé město. Do Olomouce zavítali filmoví tvůrci a tvůrkyně z celého světa a lidé měli jedinečnou příležitost vidět dokumenty, které nejvíce odrážejí trendy přístupy k tomu, jak se v dnešní audiovizí popularizuje vědecké bádání.

AFO již více než šest desítek let ukazuje vědu jako přirozenou součást života. Letos se na festivalu v duchu hlavního tématu hledala Společná řeč.

„Bylo krásné pozorovat, jak se naše nápady a plány proměnily ve skutečnost, třeba experiment v podobě jarního kina na

Horním náměstí, jehož projekce nakonec měly velký úspěch u našich návštěvníků. Mám zároveň obrovskou radost, že se na festival vrací dokončené filmy, které kdysi prošly naším workshopem pro filmové profesionály, a že jsou to filmy tak dobré, že si odnášejí ceny mezinárodních porot i samotného publika,“ řekla ředitelka AFO Eva Navrátilová.

Ten, kdo se nestihl během přehlídky na některý film podívat nebo se do Olomouce vůbec nedostal, má jedinečnou příležitost se s vybranými snímky seznámit v pohodlí domova prostřednictvím speciální platformy Watch and Know, která je společným projektem festivalu AFO a Prague Science Film Fest, pořádaného Českou zemědělskou univerzitou. Kromě filmů, které se promítaly na obou festivalech, zde najdete také celou řadu rozhovorů, koncertů a dalšího zajímavého obsahu. (vys, ipu)

OCENĚNÉ FILMY

MEZINÁRODNÍ SOUTĚŽ

Cena za nejlepší film:

Medvěd otravný

Cena za nejlepší komunikaci vědy:

Phenomena: Když prvky tančí

ČESKÁ A SLOVENSKÁ SOUTĚŽ

Cena za nejlepší film: **Při zemi**

Cena za nejlepší komunikaci vědy:

Mořeplavci pravěku

Cena za nejlepší krátký film:

Karin a Lennart: Rosničky na konci světa

Cena za nejlepší imerzivní dílo:

Zčistajasna

Cena za nejlepší debut nebo druhý film:

Levhartí sestry

Cena studentské poroty:

Tajemství menopauzy

Cena publika pod záštitou ČT:

Phenomena: Když prvky tančí

Cena European Spotlight:

Chytat lelký: Věda o nudě

Cena za přínos komunikaci vědy:

Česká společnost ornitologická

text: Eva Hrudňková
foto: Jakub Čermák

portrét

A full-page portrait of Michal Bartoň, a middle-aged man with short grey hair and glasses, wearing a dark blue suit, white shirt, and dark tie. He is standing on a metal staircase with a perforated metal railing, leaning his right hand on the railing. The background is a blurred industrial or architectural setting with metal beams and a grid pattern.

Michal Bartoň

Moje cesta z akademie do taláru ústavního soudce

Pokud byste se rozhodli listovat historií obnovené Právnické fakulty Univerzity Palackého, na jeho jméno byste narazili minimálně dvakrát. Zapsal se do ní nesmazatelně, a to už nyní, kdy má spoustu úspěšných pracovních let ještě před sebou. Jako první z jejích absolventů si mohl psát před své jméno titul docent a jako první absolvent této fakulty obléká talár ústavního soudce. Michal Bartoň – dlouholetá opora katedry ústavního práva.

Psal se rok 1994 a osmnáctiletý Michal Bartoň, student matematické větve olomouckého gymnázia, vybíral vysokou školu. Jen pár set metrů od jeho školy byla tři roky otevřená právnická fakulta. „Když jsem končil gymnázium, moje babička mi říkala, hele, támhle se otevřela nová fakulta – nechtěl bys zkusit práva?“ vzpomíná Michal Bartoň. K paragrafům ani třeba k historii do té doby nijak netíhl. „Spíše to byla moje zvědavost a shoda okolností, že jsem nastoupil právě na práva. Už tehdy mi to přišlo jako něco hodně praktického. Navíc se mi z Olomouce nechtělo.“ Kdyby mu přijímačky nevyšly, zamířil by na sousední přírodovědeckou fakultu mezi rovnice, vektory, derivace a integrály. Tam ho brali i bez testů.

Když se má ohlédnout za svým magisterským studiem na mládežnické fakultě, pousměje se a oči se mu rozsvítí. V ročníku jich bylo kolem devadesáti, všichni se více méně znali, prostředí bylo komorní a hodně přátelské. Všechno vznikalo za pochodu. „Věci byly před námi ozkoušeny dvakrát třikrát. Byli jsme tak trochu pokusní králíci, ale o to to bylo zajímavější. S výukou pomáhali odborníci z Prahy a Brna. Ta pestrost různých škol a pohledů byla přínosná.“

Odbornou specializací Michala Bartoňe je organizační ústavní právo a základní lidská práva. „V základních právech se zaměřuji na politická práva, což je typicky svoboda projevu, právo shromažďovací, sdružovací nebo volební. Ale třeba též na zákaz diskriminace či otázky soudní ochrany základních práv,“ vyjmenovává. Co ho přitáhlo k ústavnímu právu a už nepustilo, sám přesně nedokáže pojmenovat. Zřejmě to byla řada podvědomých impulzů, kdy v 90. letech bylo ústavní soudnictví v republice úplně nový fenomén. Lákadlem byl pro něj i přesah mezi právem a politikou. A ovlivnili ho také jeho pedagogové jako Pavel Holländer, Antonín Procházka, Vlastimil Ševčík nebo Eliška Wagnerová, všichni ústavní soudci a silné osobnosti.

Na olomoucké fakultě zůstal v akademických řadách hned po absolutoriu. Do jiné právnické profese ho to prý netáhlo. „Už i ten výběr oboru – ústavní právo – se ne úplně dobře kombinuje s typickou prací běžného právníka. Praktické užití ústavního práva je trochu slabší. Nepřemýšlel jsem, že bych šel jinam. Práce na fakultě mě naplňovala.“ Změna přišla v roce 2013, kdy se mu na stole objevila nabídka stát se asistentem soudce Ústavního soudu ČR. Protože mu to přišlo jako vhodná symbióza akademické práce a praktické právníčiny zaměřené na ústavní právo, kývl na ni. A jak to Michal Bartoň dokáže, vzniklo spojení fungující, pevné a trvalé.

Před třemi lety jej olomoucká fakulta doporučila prezidentu republiky, když sbíral tipy na nové ústavní soudce. „Potěšilo mě, že domovská fakulta oceňuje moje schopnosti a práci. Zároveň jsem to ale bral tak, že to ještě nic neznamená. Těch

Michal Bartoň (* 1976)

Vystudoval Právnickou fakultu UP. Rigorózní řízení i doktorské studium absolvoval na brněnské právnické fakultě. V roce 2012 byl jmenován docentem v oboru ústavní právo a státopráva. Na olomoucké fakultě působí od svého absolutoria v roce 1999. Byl mj. proděkanem fakulty, členem Akademického senátu UP, dlouholetým předsedou fakultního senátu a vedoucím katedry ústavního práva. V letech 2008 až 2013 byl členem pracovní komise Legislativní rady vlády ČR. Od roku 2013 pak působil jako asistent soudce Ústavního soudu ČR. Je například editorem a hlavním autorem knihy Základní práva (Leges, 2016), spolueditorem a spoluautorem komentáře k Listině základních práv a svobod (C.H. Beck, 2020). Prezident Petr Pavel jej 18. prosince 2025 jmenoval soudcem Ústavního soudu ČR.

institucí, které dávaly tipy, byla celá řada. Dostal jsem se na rozsáhlý seznam, nic víc," říká skromně.

„Znamenat něco“ to začalo vloni v červnu, kdy se Michalu Bartoňovi ozvala přímo kancelář prezidenta, neboť se ještě otevřela jedna vlna nominací na ústavní soudce. „Už v době, kdy se mě pan děkan ptal, zda mě může za fakultu navrhnout, jsem musel zvážit všechna pro a proti. Měl jsem tedy rozmyšleno, že kdyby k tomu někdy náhodou došlo, byť jsem s tím moc nepočítal, zkusil bych to. V rychlosti jsem to ještě jednou promyslel, probral s rodinou. Pak jsem napsal, že mě to velmi těší a že doložím vše potřebné,“ popisuje své životní rozhodnutí.

Tím odstartoval čtyřměsíční nominační proces. Předstoupením před poradní panel

prezidenta a osobním setkáním s hlavou státu to začalo a „grilováním“ na plénu Senátu Parlamentu ČR končilo. „Rozhodně to nebylo s panem prezidentem jen společenské povídání. Bylo vidět, že si chce kandidáty proklepnout, než někoho pošle do Senátu. Byly to časově náročné a poměrně stresující měsíce,“ přibližuje období, kdy schůzka střídala schůzku.

Talár ústavního soudce obléká od prosince loňského roku. „Je to služba veřejnosti, kam člověk jde s tím, aby ji plnil co nejlépe. Přeji si, aby má rozhodnutí byla srozumitelná i neprávnickům, aby byla nejen věcně správná, ale i čtivá,“ říká funkčně nejmladší z patnácti soudců. Tmavě modrý talár s akcenty v národních barvách mu zůstane deset let. Pravidla Ústavního soudu ČR umožňují soudcům vykonávat pedagogickou činnost,

čehož využil. Jen se z vedoucího katedry ústavního práva stal, jak sám říká, řadovým zaměstnancem fakulty. „Snížil jsem si úvazek. I z pohledu fungování katedry je dobré, když vypomůžu. Navíc funkce soudce je dočasná, budu se mít kam vrátit.“

Pracovní týden Michala Bartoně má pevný řád. Tři dny tráví na soudě v Brně, dva dny může pracovat z domu. Ty se právě snaží zčásti věnovat i studentům a kultuře. A víkend? „Ideálně by měl být volný, ale často je potřeba připravit se na jednání pléna, načíst složitější věci.“

Když potřebuje vypnout hlavu, je tu jeho rodina, procházka, kolo a v zimě lyže. „Občas si zahraju na kytaru, to je takový můj největší relax,“ prozrazuje s lehkým úsměvem ústavní soudce, akademik a opora fakultní kapely STAGnace, která je ve fázi hibernace.

„V základních právech se zaměřuji na politická práva, což je typicky svoboda projevu, právo shromažďovací, sdružovací nebo volební. Ale třeba též na zákaz diskriminace či otázky soudní ochrany základních práv.“

Zdeněk Červínek

vedoucí katedry ústavního práva PF UP

Pro mě je Michal Bartoň, jako pro mnoho našich studentů a absolventů, především průvodce světem ústavního práva, dobrou duší naší katedry, ale také fakulty. Někým, za kým můžete kdykoli přijít pro radu či konzultaci a nikdy vás neodmítne, byť by toho měl sebevíc. Studenti jej oceňují jako skvělého pedagoga, který dokáže srozumitelně vysvětlit i ty nejsložitější věci. Jako jeho bývalý doktorand a nyní kolega si Michala velmi vážím jako skvělého odborníka na ústavní právo a lidská práva, který svými publikacemi výrazně přispěl k rozvoji našeho oboru. Věřím, že stejně úspěšná bude i jeho nová „mise“ na Ústavním soudu. Má totiž všechny vlastnosti, které by měl takový soudce mít: cit pro spravedlnost, znalost práva a v neposlední řadě i umírněnost, jak v úsudku, tak ve vystupování.

Václav Stehlík

děkan
Právnické fakulty UP

S Michalem se znám ze společného působení na naší fakultě již více než 25 let. Mám tak vzácnou příležitost se s ním potkávat jak profesně, tak i v rámci přátelských a neformálních setkání. Profesně za Michalem stojí dlouhodobě vysoká kvalita výuky ústavního práva, ale i unikátní počiny v podobě publikačních výstupů zaměřených, mimo jiné, na svobodu projevu a základní práva. Kromě toho se dříve zapojoval intenzivně do fakultní a univerzitní samosprávy i nejužšího vedení fakulty. Z těchto pozic jej znám jako velmi pracovitěho systematického smyslem pro detail, ale i s důrazem na hledání koncepčního a dobře promyšleného řešení. Výrazným rysem osobnosti Michala je skromnost. V rámci našich přátelských diskuzí nejvíce obdivuji Michalův smysl pro inteligentní humor. Setkání s ním je tak pro mě vždy intelektuální výzvou, ale i pomyslným zrcadlem a inspirací. Vážím si jej jako vzácného kolegu a dobrého kamaráda.

anketa

Svět očima studentů a studentek

V každém akademickém roce se naši studenti a studentky vydávají na zkušenou do světa. Díky výměnným programům, letním školám, stáží a stipendiím získávají příležitost studovat a pracovat na zahraničních univerzitách i pracovištích, kde si rozšiřují své znalosti a sbírají cenné zkušenosti. Tyto pobyty jim zároveň umožňují poznávat nové země, kultury i každodenní život v zahraničí.

Jak se kde žije? Co by si člověk neměl nechat ujít, když se tam vydá? Odpovědi na tyto otázky i řadu zajímavých tipů od našich studentů najdete v následující anketě. (ípu)

Finsko

Marie Johánková
Fyzioterapie, FZV

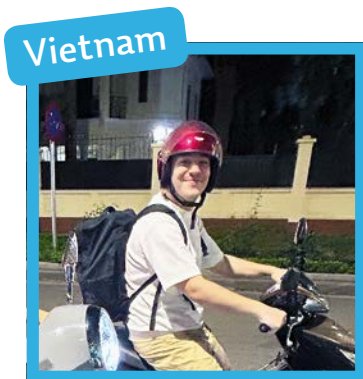
Absolvovala jsem studijní pobyt na Satakunta University of Applied Sciences. I přesto, že se Finsku přezdívá země jezer, tak ve městě Pori, kde je hlavní kampus, žádné nenajdete. Co byste si ale neměli nechat ujít, je výlet na pláž Yyteri, nacházející se cca 30 minut autobusem od Pori. Pokud vás voda neláká, tak posečkejte v autobuse o pár minut déle a dostanete se na ostrov Reposaari. Zde se můžete ponořit do rozlehlých lesů a sbírat borůvky i houby. Nebo se projít městem a obdivovat idylické dřevěné domky. Z dalších věcí, které bych nevynechala při návštěvě Finska, je jistě ochutnání lékořice. Najdete ji v obchodech v balíčcích i se sladkými bonbony, pokud ale chcete poznat pravou sílu lékořice, doporučuji ochutnat tzv. salmiakki.

Estonsko

Ivana Hmírová
Všeobecné lékařství, LF

Absolvovala som semestrálny študijný pobyt na University of Tartu v Estónsku. Tartu má čarovnú atmosféru stvorenú na prechádzky uličkami a parkom pri katedrále. Odporúčam navštíviť Estónske národné múzeum alebo bar Mõku, obľúbený medzi zahraničnými študentami. Určite si urobte výlet na ostrov Saaremaa, známy veternými mlynni, majákmi a pokojnou prírodou, alebo do Tallinnu. Skvelé je aj mesto Pärnu – letné hlavné mesto s plážami. Využite čas cestovaním po Pobaltí – strávte víkend v Rige či Vilniuse. Takisto odporúčam návštevu Fínska, kde môžete zažiť polárnu ziaru. Erasmus je hlavne o ľuďoch a spomienky naň vám ostanú na celý život.

Vietnam

Václav Lipina
Muzikologie, FF

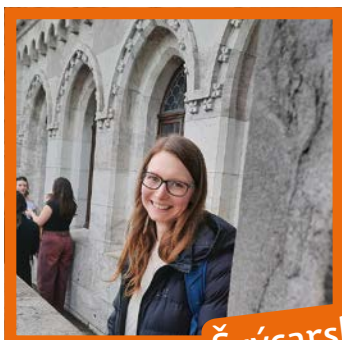
Právě jsem na pětiměsíční stáži v hlavním městě Vietnamu, Hanoji. Pracuji pro České centrum při Velvyslanectví ČR v Hanoji, které šíří českou kulturu ve Vietnamu. Život je tady v mnoha věcech naprosto odlišný – ježdění každý den do práce na motorce v chaotickém provozu, street food, kde se sedí většinou na chodníku na malých plastových stoličkách, a milé interakce s místními. Všem, kteří se do Vietnamu také vydají, bych doporučoval zažít lunární Nový rok (největší svátek ve Vietnamu) a vydat se do přírody, například na ostrov Cát Bà, který nabízí krásnou krajinu plnou džungle, hor a dechberoucích výhledů.

Maďarsko

Nurgul Zhussipova
Teologie, CMTF

Po mateřské dovolené a studiu online pro mě byla letní škola v Pécsi s tématem Hledání pokoje nesmírně obohacující. Navzdory dlouhé cestě z Kazachstánu přes Istanbul stála tato zkušenost za to. Nejvíc mě zaujala mezinárodní atmosféra a možnost dialogu s vyučujícími z celé Evropy. V Pécsi je vše blízko, což přeje soustředění. Ostatním doporučuji místní teologickou kolej i pohostinnost organizátorů. Pokud tam pojedete, nenechte si ujít historické centrum – je to nevelké, ale velkorysé město, kde se skvěle propojuje studium s klidem. Děkuji CMTF a panu prodávákovi Opatrnému za tuto šanci!

Švýcarsko

Marie Princová

Aplikovaná fyzika, PřF

V rámci magisterského studia jsem strávila půl roku na stáži v CERNu – Evropské organizaci pro jaderný výzkum. CERN leží na hranici Švýcarska a Francie, takže lze poznávat rovnou dvě země! Rozhodně nevynechejte Ženevu s katedrálou Saint-Pierre a fontánou Jet d’Eau, večer se vraťte pod pohoří Jura do některé z okolních francouzských vesniček s jejich útulnými pekárny a víkendy věnujte dechberoucím švýcarským horám a procházkám kolem Ženevského jezera. Jako studentka částicové fyziky z této kulturní a profesní zkušenosti čerpám dodnes.

Kanada

Martina Drásalová

Učitelství tělesné výchovy a biologie, FTK

Život na kampusu patřil k nejlepším zkušenostem z mého studia na University of Alberta v Edmontonu v Kanadě. Měla jsem možnost poznat studenty z celého světa, zapojit se do místních klubů a účastnit se studentských akcí. Velkým benefitem byl volný vstup do posilovny, bazénu nebo na lezeckou stěnu. Přibližně čtyři hodiny od Edmontonu se nachází Rocky Mountains s národními parky Banff a Jasper, které nabízejí nádhernou přírodu s horskými treky a ikonickými jezery. Na své si přijdou i milovníci zimních sportů. A když už budete v Edmontonu, určitě si nenechte ujít atmosféru NHL zápasu Edmonton Oilers!

Tchaj-wan

Martin Mach

Teoretické právní vědy, PF

V rámci studia jsem díky skvělému zahraničnímu oddělení právnické fakulty vyrazil na Tchaj-wan. Studium na univerzitě v TOP 100 je sice plné byrokracie, kdy bez papíru s razítkem neexistujete, což je pro flegmatika s volnějším přístupem k deadlinům facka jak pondělní přednáška v osm ráno, ale Tchaj-pej vás nadchne. Město má jedinečnou atmosféru pulzujících nočních trhů a kontrastů, kde se starobylé chrámy krčí ve stínu mrakodrapů. Hned za ním navíc začíná nádherná nepočištěná příroda. Všem doporučuji ochutnat street food a vyrazit na Sloní horu s výhledem na Taipei 101.

Německo

Jana Mrkosová

Společenské vědy a výtvarná tvorba, PdF

Ze svých dvou Erasmus+ zkušeností bych zmínila tu ve Frankfurtu nad Mohanem. Na České škole bez hranic Rhein-Main jsem si zkusila neskutečně mnoho od výuky po správu celé školy. Nejvíc si vážím možnosti vhlédnout do neuvěřitelného světa mísení jazyků. A Frankfurt? I když mě před temnou historií města varovali, přirostl mi navždy k srdci. Kroky jeho ulicemi se mi zdály tak živé, různorodé a úplně jiné než kdekoli jinde. Jistotu každé cestě přidávaly vysoké mrakodrapy, pod jejichž dohledem jsem se cítila v bezpečí a doma. Jediná procházka pod nimi a do Frankfurtu se bezmezně zamilujete.

Nejsem podvodnice, jsem poradkyně!

Proč já? Tuhle otázku jsem si kladla ve směr celý život. Paradoxně hlavně v situacích, co by mohly zavánět úspěchem. Že by impostor syndrom, takzvaný syndrom podvodníka? Ani nápad! Na to nejsem dost úspěšná.

Už čtvrtým rokem na mě na síťích skáče nabídka stát se mladou poradkyní britského velvyslance Matta Fielda. Vždy jsem se chtěla přihlásit, být hlasem přinášejícím vědeckou perspektivu do diplomaticko-politického prostředí. Ale nikdy nebyl správný čas. Necítila jsem se dostatečně kompetentní a kvůli paralyzujícímu strachu z neúspěchu jsem to raději ani nezkusila. Tak proč bych to měla zkusit zrovna teď? Jsem snad odolnější vůči neúspěchu? Letošní ročník je ale poslední, a proto nezbyl prostor pro váhání a pochybnosti. Sebrala

jsem zbytky odvahy a s odhodláním otevřela přihlášku. Vyplnila, odeslala a snažila se přehlušit ten otravný znejistující hlas v hlavě nuceným přesvědčením, že přece nemám co ztratit, ale pouze získat.

Uběhlo pár týdnů a na telefonu upozornění s předmětem e-mailu: British Embassy Prague. Outlook se načítá pomalu. Možná jen pár vteřin, ale mně to připadá jako hodiny. Otevírám a čtu. Jednou. Podruhé. Možná ještě potřetí. Jsem tam. Vybrali mě. Bude ze mě Youth Advisor! Deset měsíců budu mladou poradkyní Matta Fielda. Okamžitě mě pohltila obrovská euforie, radost a hrdost. Čtyřicet minut čistého nadšení a skákání po místnosti. Pak přišla druhá vlna emocí. Proč já? Co v té přihlášce bylo tak výjimečného? Neudělali chybu? Nebudou zklamaní, až mě poznají

doopravdy? Vždyť nemám tak dobrou angličtinu a někdo jiný se na to určitě hodí víc. Radost přehlušila úzkost a začala jsem plavat v moři svých nejistot.

Impostor syndrom není jenom přílišná skromnost, ani touha po pozornosti. Vtírá se jako tichý, vytrvalý hlas, který vám systematicky zpochybňuje každý úspěch. Namlouvá vám, že jste měli jen štěstí. Že jste někoho oklamali, zkrátka že jste podvodník. Je ubíjející, jak rychle dokáže přehlušit i tak čistou radost.

Já ho tentokrát nenechala vyhrát. Zdaleka nejsem připravená na všechno, ale dostala jsem příležitost a teď je na mně, co s ní udělám. Možná ten hlas v hlavě nezmizí. Možná se ozve pokaždé, když se něco povede. Já už se ale nechci ptát „proč já“, ale „proč ne“.

text: Milada Křížková Hronová
foto: archiv Jany Šindelové

absolventka

Jana Šindelová
Tvorba je élan
vital, živá voda

Věnuje se kresbě, grafice i umělecké produkci či performanci. Její práce najdeme ve sbírkách po celém světě, od washingtonské National Gallery of Art až po Galerii Klatovy/Klenová. A taky pětadvacet let spolupracovala s nedávno zesnulým Václavem Ciglerem, uznávaným českým sochařem, sklářem a šperkařem. „Čtvrtstoletí s Václavem pro mě nikdy neskončí,“ říká Jana Šindelová, absolventka Univerzity Palackého.

Grafiku studovala na Akademii výtvarného umění v Praze u mistra kresby a grafiky Jiřího Lindovského, v intermediálním ateliéru pak u Milana Knížáka, výtvarníka a performerera, bývalého rektora AVU a ředitele Národní galerie v Praze. Jedny z prvních zkušeností však sbírala na Pedagogické a Filozofické fakultě Univerzity Palackého.

„Jako malá jsem chodila do gymnastiky a kreslila v lidové škole umění u paní učitelky Libušky Našové. Na gymnáziu ve Šternberku jsem pak navštěvovala výtvarný kroužek vedený Petrem Skyvou. Není to tak dávno, co mě překvapil text spolužáka, který v jeho úvodu napsal, že v našem dětství jezdily ještě parní lokomotivy a že se ve vlcích topilo v kamnech. To si sice nepamatuji, ale vlakem jsem z rodných Bohuňovic jezdila často,“ vrací se ve vzpomínkách k výtvarným začátkům vizuální umělkyně, teoretička umění a kurátorka.

O tom, že se začne ubírat výtvarným směrem, se rozhodla už na gymnáziu. Sta-

lo se tak po jedné vernisáži a setkání s grafičkou Alenou Kučerovou v olomouckém Divadle hudby. Se studiem výtvarné výchovy na olomoucké pedagogické fakultě začala na podzim v roce 1989 a se studiem dějin umění na fakultě filozofické pak o rok později.

„Byla to úžasná doba. Na katedru přišli skvělí a inspirativní umělci, kteří vytvořili velmi tvůrčí prostředí. Měla jsem velké štěstí, že jsem potkala grafika Ondřeje Michálka, kreslíře, sochaře a tvůrce autorského šperku Pavla Herynka, také malíře a autora happeningů a landartových a bodyartových realizací Vladimíra Havlíka či malíře Jiřího Krtičku. Ze studií dějin umění pak často vzpomínám na historika umění Milana Tognera či teoretičku, básničku a malířku Alenu Nádvorníkovou.“

Na Akademii výtvarných umění se ze zvědavosti přihlásila na Mezinárodní letní akademii umění v Salzburku k americké sochařce Kiki Smith.

„Chyběla mi tehdy silná ženská umělecká osobnost. V kurzu nás bylo dvacet a Kiki Smith nám přibližovala lidské tělo zevnitř. Každý jsme zpracovávali jinou část těla, někdo oči, jiný ucho, další srdce. Na mě vyšel lymfatický systém. Právě tam jsem se setkala se světovou uměleckou elitou.“

O další osudovou křížovatku se postaral architekt, umělec a dnes i partner Michal Motýčka, který ji v roce 2002 seznámil s Václavem Ciglerem. Bylo to při přípravě výstav s názvem Václav Cigler a absolventi oddělení sklo v architektúre na Vy-

sokej škole výtvarných umění v Bratislave 1965–1979, která se konala v pražském Mánesu a ve slovenské Národní galerii.

„Využila jsem toho i pro studenty. Bylo to totiž v době, kdy jsem působila na katedře výtvarné výchovy PdF UP. V předmětu Kresba jsme v uvedené trojici připravili pro studenty projekt s názvem Místo setkání.“

S Václavem Ciglerem později oslavila i jeho devadesátiny, když mu ve spolupráci s Muzeem umění Olomouc uspořádala retrospektivu jeho kreseb.

Dnes už může Jana Šindelová částečně i rekapitulovat. V týmu s Václavem Ciglerem a Michalem Motýčkou připravila víc než stovku projektů. Stala se zároveň spoluautorkou devíti publikací a získala i cenu Grafika roku 2001. V plánu má uspořádat výstavu šperků Václava Ciglera a vydat katalog k rozsáhlé výstavě skleněných plastik nazvané Vidět v Galerii Miroslava Kubíka v Litomyšli.

Tvorbu i s odstupem řady let vnímá jako obrovský dar. „Ceny a všemožná ocenění vás sice potěší a otevírají i další možnosti vystavování, tvorba sama je élan vital, živá voda. Tou se stala i má spolupráce s Michalem Motýčkou a Václavem Ciglerem, která dnes pokračuje prostřednictvím nadačního fondu. Václav Cigler byl vizionář, nezajímala ho estetika, ale podstata zadání. Ve výsledku vždy hledal nejlepší řešení. Překonal hranice v mnoha oborech, kterými se zabýval. Je teď na nás, abychom jeho dílo znovu objevili.“

Prostor tvořený světlem I | 2023 | serigrafie, 700 × 1000 mm

Jana Šindelová (* 1970)

Vizuální umělkyně, teoretička umění a kurátorka. Zabývá se kresbou, grafikou a site specific. Je absolventkou výtvarné výchovy na PdF UP, teorie a dějin umění na FF UP a AVU v Praze. V disertační práci Václav Cigler a jeho škola analyzovala pohled umělce a pedagoga Václava Ciglera na výtvarné umění přes vnímání pohybu, prostorem a časem.

foto: Jakub Čermák

zrcadlení

Huang Xiao Rui | Lékařka, která v rehabilitaci propojuje tradiční a moderní metody s cílem pomáhat pacientům po mozkové mrtvici. Vystudovala medicínu v Číně, kde se specializovala na klinickou rehabilitaci. Do Olomouce přišla před čtyřmi lety pracovat na klinice. Působí jako doktorandka na FZV UP.

我最初来到捷克，是因为捷克的康复医学在全球享有很高的声誉。阅读了Karel Lewit等等很多捷克医生们的著作和文章之后，我被这几十年形成的对康复的理解深深的震撼，并且结合自己的临床经验产生了很多共鸣。他们通过文字教会了我如何思考临床问题，让我体会到临床康复的魅力。所以我决心来帕拉茨基大学健康科学学院继续学习、深造自己。刚到Olomouc的时候，一开始还是有些不适应。最大的文化差异对我来说是来自医疗系统。在中国我是一名医生，但捷克的医疗系统与我熟悉的中国医疗系统差异较大。不过，在老师和朋友们的帮助下，大约用了两到三个月的时间，我就熟悉了医疗系统，也适应了这里的公共交通和生活环境。在读博期间，学院的老师们给予了我极大的支持、指导与信任，并为我提供了许多宝贵的锻炼和开阔眼界的机会，不仅使得我在学术能力和专业素养上得到了质的提升，也提高了我演讲、团队协作等等很多方面的能力。

我很喜欢奥洛穆茨的整体氛围。这是一座安静而富有历史底蕴的大学城，周围环境优美，人文气息浓厚，居民们也很友善。来自世界各地的学者们汇聚于此，使这里既适合潜心学术，又充满活力。学校提供的各种实习和交换活动也非常丰富，使我有足够的机会和其他国家的学者们进行交流。我非常幸运能来到帕拉茨基大学健康科学学院学习，在这里的这段经历以及团队的老师和朋友们将是我一生宝贵的财富。

Do České republiky mě přivedla především její celosvětově uznávaná reputace v oblasti rehabilitace. Po přečtení prací a článků mnoha českých lékařů, například Karla Lewita, na mě hluboce zapůsobilo, jak se zde v posledních desetiletích rozvinulo poznání v tomto oboru. V jejich přístupu jsem, v souladu se svými vlastními klinickými zkušenostmi, nacházela mnoho společného. Díky jejich publikacím jsem se naučila jinak uvažovat o klinických problémech a dokázala jsem ocenit skutečnou hloubku a krásu klinické rehabilitace. Proto jsem se rozhodla nastoupit na Fakultu zdravotnických věd Univerzity Palackého, abych si doplnila vzdělání a dále se profesně rozvíjela.

Po příjezdu do Olomouce pro mě nebyla adaptace zpočátku jednoduchá. Největší kulturní rozdíl představoval systém zdravotní péče. V Číně jsem pracovala jako lékařka, avšak český systém se výrazně liší od toho, na který jsem byla zvyklá. S pomocí učitelů a přátel mi trvalo přibližně dva až tři měsíce, než jsem se s ním plně seznámila. Zároveň jsem se naučila orientovat ve veřejné dopravě a přizpůsobila se místním životním podmínkám. Během doktorského studia mi profesori fakulty poskytovali výraznou podporu i odborné vedení. Získala jsem mnoho cenných zkušeností pro praxi a rozšířila si své obzory. To vše vedlo nejen ke zlepšení mých akademických schopností a odborné způsobilosti, ale také k posílení mých dovedností v oblasti veřejného vystupování, týmové spolupráce a dalších klíčových kompetencí.

Velmi si oblíbila atmosféru města. Olomouc je klidné univerzitní město s bohatou historií, obklopené krásnou přírodou a kulturním prostředím. Její obyvatelé jsou navíc velmi přátelští. Setkávají se zde vědci z celého světa, což z něj činí ideální místo jak pro soustředěnou akademickou práci, tak pro rozmanitý společenský život. Univerzita nabízí také širokou škálu stáží a výměnných programů, díky nimž jsem měla možnost komunikovat s odborníky z různých zemí. Jsem velmi vděčná za možnost studovat na Fakultě zdravotnických věd Univerzity Palackého. Zkušenosti, které jsem zde získala, spolu s kontakty na profesory a novými přátelstvími, mě obohatily na celý život.

Umění nevyhrává války, ale ukazuje, v co věříme a za čím stojíme

Na Univerzitě Palackého vzniká záměr vytvořit uměleckou sbírku. Jeho iniciátorkou je Barbora Kundračíková, která působí na katedře dějin umění filozofické fakulty a současně je kurátorkou sbírky moderního umění Muzea umění Olomouc. Cílem je kolekce, která bude „živá“. Díla se nebudou schovávat do přítmí depozitářů. Naopak. Budou na chodbách, v učebnách a reprezentativních prostorách. Bude se o nich a u nich mluvit a moderní umění se stane součástí každodenního chodu školy. Přirozeně vstoupí do života všem, kdo na UP studují, pracují nebo na univerzitní půdě zavítají. Jak Barbora Kundračíková připomíná, sbírka je důležitá i pro samotnou instituci: ukazuje, jaké hodnoty jsou pro ni v dnešním rychle se měnícím světě důležité.

— Je budování umělecké kolekce i další způsob, jak naplňovat onu tzv. třetí roli univerzity, tedy vedle vzdělávání a výzkumu i působení ve společnosti a pro společnost?

Ano, mít sbírku patří do rámce společenské odpovědnosti instituce. Připojili by-

chom se tak k velké řadě vyspělých soukromých i veřejných univerzit či škol, které kolekce mají. Na tuzemských univerzitách zatím taková tradice není příliš obvyklá, vyniká hlavně Masarykova univerzita v Brně. Podle mě mají ale univerzitní sbírky zásadní společenské poslání. Umělecká kolekce pomáhá k vytváření společného obrazu. Ukazuje, jaký hodnotový rámec je pro nás důležitý. A nesmíme zapomenout ani na to, že každá sbírka je kumulace poměrně velkého finančního objemu, s nímž se dá pracovat.

— Co by mohla univerzita sbírat?

Jakákolí sbírka podobného typu by měla být vázána na současné umění a zároveň na absolventy nebo na osobnosti, které mají k univerzitě nějakou vazbu. Zároveň je ale otevřena zápůjčkám a darům, které přirozeně zahrnují také díla starších období.

— Koho jste už oslovila?

Nejprve se obracím dovnitř univerzity, kde působí činní umělci, etablovaní nejen v českém prostoru, ale i na mezinárodní scéně,

jako třeba Robert Buček, Vladimír Havlík, Magdalena Turzová, David Jedlička, Libor Novotný a řada dalších. Nesmíme zapomenout ani na ty, kteří s univerzitou byli dlouho osobně spojeni nebo zůstávají v emeritním statusu, například Ondřej Michálek. Tyto osobnosti má smysl reflektovat, univerzitu dlouhodobě provázejí, ovlivňují i nástup nových generací. To je základ, který by měli doplňovat autoři obecných kvalit. Mou preferencí je oblast širší střední Evropy, včetně regionů, jako je Ukrajina, Bělorusko, Pobaltí, zkrátka zón, ve kterých se dlouhodobě „něco děje“, je tam velký společenský pohyb, probíhá „zápas o demokracii“. Má smysl vybírat díla, která jsou kontroverzní, problematická. Samozřejmě, že u současného umění je to vždy sázka na nejistotu, nikdy dopředu nevíte, zda se autor prosadí, nebo ne. Ale myslím, že pokud budeme v nějakém širším sboru vybírat dobré autory a specifická témata, nemůžeme sáhnout vedle.

— Kolik těch prací budeme pořizovat?

Myslím, že v možnostech univerzity je pořídit během roku tři až pět děl, udržitelná

Barbora Kundračíková je iniciátorkou vzniku univerzitní umělecké kolekce.

hranice je deset prací. Zásadní je, že nebudou nikde schována, ale měla by se uplatnit přímo ve veřejném prostoru univerzity. Jsme ale na samém začátku. Teď se pomalu naše vize zhmotňuje díky panu rektorovi, který je této aktivitě nakloněn, v prostorách rektorátu. Každý semestr vybereme nové autory i téma, s nímž se pracuje. Postupně se budou přidávat konkrétní nákupy. Vznikají webové stránky, spolu se studenty zde budeme představovat jednotlivé autory, na katedře dějin umění letos zahajujeme pravidelný cyklus diskuzí o současném umění...

— **A jak to bude náročné finančně?**

Nákup jednotlivých děl by se měl pohybovat od tisíců po statisíce. Velký prostor je tady pro donátory a podporovatele univer-

zity. Univerzita bude muset zajistit podmínky, i ve smyslu péče o díla, jejich umístění, pojištění a podobně.

— **Nebojíte se reakcí na soudobé umění v historických prostorách? Přece jen jsme nejstarší moravská univerzita.**

Myslím si, že Univerzita Palackého má ohromný potenciál nejen v rámci úzkého regionu. Kulturní svět sám je pestrý, nebojí se diskuze, kontroverze, hravosti ani chyb. Umění s sebou přirozeně nese i sebereflexi a myslím, že tu potřebuje i každá velká instituce. Nebojme se toho.

— **Jak vidíte univerzitní sbírku třeba za deset let?**

Ideální stav: sto děl, která jsou v učebnách, na chodbách, kolem kterých se chodí a diskutuje. Autoři jsou na to, že byli do kolekce vybráni, pyšní, hovoří o ní, univerzita je prezentována v globálním měřítku a stává se hráčem v kulturním prostoru. Umění je sice jen měkkou silou, nevyhrává války, ale dokáže vyslat jasný vzkaz, kým jsme, v co věříme a za čím stojíme. Smyslem je vizualizovat hodnotové spektrum, ve kterém žijeme. Každá instituce, včetně univerzity, musí být čitelná, musí být sexy, a to znamená být vizuální, otevřená, smyslová. Jdeme po fascinaci, jdeme po úžasu. Umění musí živit oko. Když tohle zvládneme, tak můžeme jít ke všemu komplikovanějšímu, co je za tím.

Univerzita je spojena nejen s bádáním a učením, ale také krásou. Mnozí její studenti, učitelé a absolventi byli, jsou a do budoucna i budou autory zajímavých uměleckých prací. Univerzita je současně místem, kde se umění tvoří a kde se také v různých podobách prezentuje. Ať už jde o koncerty, výstavy, literární čtení, filmové projekce nebo umělecké festivaly všeho druhu. Umění zkrátka k Univerzitě Palackého patří. Proto jsme se rozhodli připravit na následujících stránkách malou uměleckou ochutnávku toho, co my na UP umíme. Přidáme i pár praktických tipů, kde něco zajímavého vidět, přečíst nebo najít.

věda a umění

foto: Václav Svoboda
digitální úprava: Kateřina Kašparová

Nádherný skrytý svět

Huseníček rolní
Arabidopsis thaliana
řez listem

Klasická modelová rostlina
pro molekulární biologii

Všichni víme, že věda je důležitá. Méně často si ale uvědomujeme, že může být i překvapivě krásná. Stačí se podívat tam, kam lidské oko nedohlédne.

Elektronový mikroskop otevírá svět extrémně malých struktur – virů, bakterií nebo jemných povrchů rostlin. „Dokáže zobrazit objekty, které jsou pro běžný mikroskop už příliš malé,“ vysvětluje Václav Svoboda z katedry biofyziky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého. Díky němu tak můžeme objevovat detaily, kte-

ré by jinak zůstaly skryté. Právě v těchto detailech se ale často skrývá nečekaná estetika. Snímky z elektronového mikroskopu připomínají abstraktní obrazy, krajiny nebo jemné struktury látek. Václav Svoboda je proto představuje nejen jako vědecký výstup, ale i jako vizuální zážitek.

Obrazy zůstávají někdy v přirozené černobílé podobě, jindy jsou digitálně kolorované. „Snažím se barvou podtrhnout to, co by jinak zůstalo skryté. Zvýraznit struktury, vrstvy a hloubku. Nejde o to realitu při-

krášlit, ale lépe ji číst,“ doplňuje Kateřina Kašparová, tvůrkyně z Olomouce, která se podílí na výsledné podobě obrazů. Podle ní je každý snímek dialogem mezi vědou a estetikou: „Když pracuji s barvou, přemýšlím, co chce obraz sdělit. Mikrosvět je nesmírně křehký a zároveň architektonicky dokonalý.“

Se snímky Václava Svobody se mohli na jaře seznámit návštěvníci výstavy Struktury mikrosvěta v Botanické zahradě PřF UP. (ipu, cho)

Potkejte umění spojené s UP

Během léta se na cestách po Česku i Slovensku nabízí hned několik příležitostí setkat se s aktuální uměleckou a kurátorskou prací osobností spjatých s Olomoucí a profesně také s Univerzitou Palackého. Výstavy Jitky Králové či Vladimíra Havlíka, kteří působí na katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty UP (KVV), Jany Zhořové ve spolupráci s Liborem Novotným (KVV) a Mo-

niky Pascoe Mikyškové v gesci mé naznačují šíři současného uvažování o obrazu, prostoru, paměti, krajině i tělesné zkušenosti. Od site specific instalace ve Valdické bráně v Jičíně přes reflexi proměny a divácké situace v Galerii Půda ve Valašském Meziříčí až po soustředěný pohled na fragmenty tvorby na Klenové a práci s rodinnou a kolektivní pamětí v Galerii Jána Koniarka

v Trnavě se otevírá pestrá letní mapa výstav, které stojí za zastavení. Společně připomínají, že olomoucké umělecké a akademické prostředí je živě propojeno s širší kulturní scénou a že jeho stopy lze během prázdnin sledovat na řadě míst mimo samotnou Olomouc. Paralelu ke krátkodobým akcím pak představuje například trvalá realizace Roberta Bučka (KVV) v Uherském Hradišti.

Robert Buček
SOCHA JANA ANTONÍNA BATI

Uherské Hradiště, nábřeží řeky Moravy, část Rybárny, stálá realizace ve veřejném prostoru
Plastika, odhalená v roce 2015 na nábřeží řeky Moravy nedaleko Baťova rodného domu, nezobrazuje slavného podnikatele jako hotovou historickou osobnost, ale jako přibližně čtrnáctiletého chlapce, tedy v okamžiku ještě otevřených možností, představ a budoucích vizí.

Monika Pascoe Mikyšková
SPOMIENKY, KTORÉ SA STÁVAJÚ MOJE

Galéria Jána Koniarka v Trnave
Koppelova vila | od 18. 6. 2026
Projekt vychází z osobní rodinné paměti, kterou autorka rozvíjí jako součást širšího sdíleného příběhu. Výchozím obrazem je dětská vzpomínka na sběr třezalky – drobný intimní rituál, který se postupně otevírá tématům mezigenerační zkušenosti, traumatu, péče a vztahu mezi „malými“ a „velkými“ dějiny.

Jitka Králová a Markéta Fagan
KOMU PATŘÍ VÝHLED

Valdická brána, Jičín
12. 6. – 31. 10. 2026

Výstava reaguje na specifický prostor Valdické brány, která dnes slouží jako rozhledna. Autorky pracují s motivem vyhlídky, pozorování a kontroly a prostřednictvím odkazu k mysliveckým posedům otevírají téma nerovnováhy mezi tím, kdo se dívá, a tím, kdo je sledován.

Jana Zhořová
I WAS ONE THING, NOW I AM BEING ANOTHER

Galérie Půda, Valašské Meziříčí
18. 2. – 16. 8. 2026

Výstava tematizuje proměnu jako osobní i institucionální proces. Vychází z představy, že čas, zkušenost a okolnosti mění naše prožívání, identitu i vztah k okolnímu světu.

Vladimír Havlík
PIECES
Galerie Klatovy / Klenová – Klenová
7. 6. – 9. 8. 2026

Monografická přehlídka představuje tvorbu autora, který se dlouhodobě pohybuje mezi akcí, performancí, kresbou, malbou, objektem a konceptuálním gestem. Název lze chápat jako odkaz k fragmentům, záznamům a stopám jednání, z nichž se skládá osobní i umělecká paměť.

Když absolventi píšou bestsellery: Čtyři tipy na čtení z univerzity

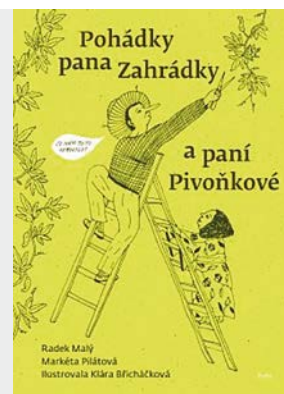
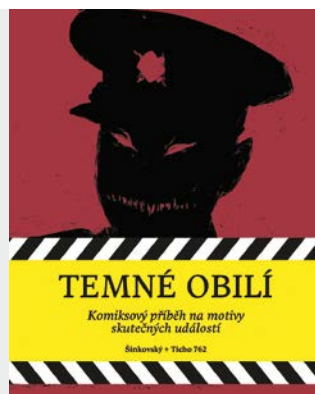
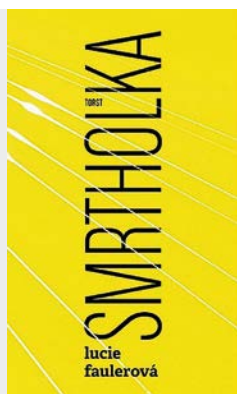
Naše univerzita není jen místem studia, vědy a výzkumu, ale také lůň výrazných literárních talentů, kteří pravidelně sbírají prestižní ocenění a definují podobu současné české beletrie. K letnímu čtení jsme pro vás vybrali čtyři tituly, pod nimiž jsou podepsáni naši absolventi a které splňují nejpřísnější literární kritéria. Od mrazivě

bízí mnoho čtenářského oddechu a příběh navíc servíruje hned několik překvapivých dějových zvratů.

Cesta vlakem do nitra vlastní duše

K létu patří jízda vlakem. A pokud jsou pro vás detektivky příliš přímočaré a rádi byste si přes prázdniny přečetli něco sple-

cích u Přerova. Do jednoho z nejrůdnějších okamžiků naší poválečné historie umně zakomponovali imaginativní časovou linku a v rámci provokativní autorské invence přidali také trochu konspiračního podhoubí. Tíživou atmosféru komiksu podtrhuje černobílé zpracování doplněné temně rudou barvou. Netradiční historič-

detektivky přes psychologickou postmodernu a imaginativní historický komiks až po hravě vyprávění pro děti. Inspirujte se a poznejte, jak hluboká a pestrá je naše univerzitní stopa v tuzemské literatuře.

Olomoucká detektivní škola s puncem Magnesie Litery

Když se řekne olomoucká detektivka, většinou nepochybně vytane na mysli Michal Šýkora z katedry divadelních a filmových studií. Jeho populární detektivky, v mnoha případech úspěšně zfilmované, mezi čtenáři výrazně rezonují. Členem silné olomoucké detektivní školy je však třeba také František Šmehlík, absolvent olomoucké bohemistiky a autor úspěšného románu Šelma, který v roce 2023 dokonce získal Magnesii Literu. Svou atmosférou až seversky laděná detektivka se odehrává „za humny“ a na pozadí vraždy novináře se postupně propletá do sítě politického thrilleru. Výrazný spád a tempo vyprávění nena-

titějšího, jazykově a stylisticky postmodernějšího, pak sáhněte po „železničním románu“ Smrtholka z pera naší absolventky Lucie Faulerové. Experimentálně pojatý, a přitom vpravdě čtivý příběh rámovaný rytmem jedoucího vlaku, přináší introspektivní proud vědomí hlavní postavy Marie, v němž se prolíná sled vzpomínek a motivů smrti, viny a rodinné tragédie. Osobitý vypravěčský styl plný ironie a černého humoru zaujal i odborné porotce, kteří Smrtholce přisoudili mj. Cenu Evropské unie za literaturu.

Temná historie vetkaná do imaginativního komiksu

Na ještě temnější čtenářskou strunu hraje kniha Temné obilí z dílny Vydavatelství UP. Spisovatel Martin Šinkovský a kreslíř Ticho762 (Petr Novák) – jak jinak než absolventi UP – společně vytvořili sugestivní a skličující komiks, který mapuje tragické události tzv. masakru na Švédských šan-

ký komiks doprovází studie historika Pavla Kreisingera.

Nespoutané pohádky ze sousedovic zahrádky

Hledáte-li raději letní čtení, kterým byste si během prázdnin mohli listovat spolu se svými dětmi, pak doporučujeme Pohádky pana Zahrádky a paní Pivoňkové, za nimiž stojí rovněž dva absolventi naší univerzity – básník Radek Malý a spisovatelka Markéta Pilátová. Moderní a poutavě ilustrovaná pohádková knížka vtištěná na ekologickém papíře s příměsí trávy rozehrává šarmantní sousedskou partii dvou svěbytných zahrádkářů. Kniha nabízí osvěžující koktejl inteligentního humoru, mluvících rostlin a mikrosvětů, které máme pod nohama, aniž bychom si jich všimli. Pro děti napínavá výprava do světa přírody, pro dospělé zase vtípná sonda do reality sousedských vztahů. Pozoruhodný příběh a netradiční receptář k tomu!

Ota Blahoušek zazářil v soutěži Jazz World Photo

Ve všední dny působí na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého jako tajemník pro vědu v Laboratoři růstových regulátorů. Ve volném čase se však už řadu let věnuje fotografování a objektivem zachycuje nejen přírodu, ale i kulturní dění. Právě koncertní fotografie mu letos přinesla výrazný mezinárodní úspěch: druhé místo v prestižní soutěži Jazz World Photo.

Do letošního ročníku se zapojilo 120 fotografů z 29 zemí světa. „Bylo to pro mě obrovské překvapení! Fotografických soutěží se téměř neúčastním a vím, že v dnešní době vzniká obrovské množství krásných a velmi dobrých fotografií v každém fotografickém odvětví. Na své snímky se dívám hodně kriticky a vždy vidím spíše jejich nedostatky než přednosti. Letos je to tedy pro mne ohromný úspěch. Koneckonců, ještě žádný český účastník v historii této soutěže nezískal první místo,“ říká Ota Blahoušek.

Fotografie ho přitahovala odjakživa. Po absolvování přírodovědecké fakulty nastoupil do tehdy vznikající Laboratoře růstových regulátorů, společného pracoviště PrF UP a Ústavu experimentální botaniky AV ČR, kde se postupně dostal také k vědecké fotografii. Ta se podle něj od koncertní liší téměř ve všem. „Ve vědecké fotografii je zásadní technická přesnost – ostrost, správné nasvětlení a věrné zachycení reality. Nesmí se nic upravovat tak, aby se změnila důležitá informace. Člověk zachycuje atmosféru okamžiku. U koncertní fotografie jsou naopak nejdůležitější emoce. Stejně jako mi naskakuje husí kůže při poslechu skvělé hudby, může se mi to stát i při pohledu na výjimečnou fotografii. A ve chvíli, kdy mohu na takovém koncertě zmáčknout spoušť, se ten pocit ještě znásobí. Mám dokonce pocit, že si koncert bez fotoaparátu v ruce už ani tolik neužiju,“ svěřuje se Ota Blahoušek.

Ota Blahoušek (zcela vlevo) na slavnostním vyhlášení výsledků soutěže Jazz World Photo, které proběhlo v rámci Mezinárodního jazzového festivalu Jazzinec v Trutnově.

Literární soutěž UP: Zajímavě psát je možné i o vědě

Poezie, povídky a nově i populárně-vědecké eseje. Univerzita Palackého ocenila vítěze 32. ročníku Studentské literární soutěže UP, jejíž výsledky byly slavnostně vyhlášeny během Olomouckého majálesu. Soutěž letos přinesla nejen vysoký počet přihlášených, ale také novou kategorii, která propojila literaturu s popularizační vědy.

Soutěž patří k tradičním univerzitním projektům podporujícím kreativitu a autorské psaní napříč obory. Do letošního ročníku se přihlásili studenti a studentky ze všech fakult UP, kteří mohli své texty zaslat do kategorií poezie, povídka a nově také populárně-vědecká esej. Právě nová kategorie rozšířila soutěž o formát, který propojuje literární tvorbu s odbornými tématy a jejich srozumitelným předáváním

širší veřejnosti. „Studentská literární soutěž každoročně potvrzuje, že na univerzitě vzniká řada mimořádně zajímavých textů a autorských hlasů. Vedle literární kvality nás letos těší také úspěšné rozšíření soutěže o populárně-vědecký formát, který ukázal, že i odborná témata lze zpracovat kreativně a čtivě,“ uvedl Aleš Prstek, ředitel Vydavatelství Univerzity Palackého, které soutěž ve spolupráci s dalšími univerzitními pracovišti připravilo.

Magazín Žurnál UP vždy nabízí čtenářům ukázky zajímavých studentských prací. A protože je novinkou letošního ročníku populárně-vědecká esej, právě jednu z nich si můžete přečíst. Její autorka Doubravka Koláčková z filozofické fakulty za ni dostala čestné uznání.

VÝSLEDKY SOUTĚŽE

POEZIE

1. místo Magdaléna Ordeltová, FF
2. místo Jiří Dvořák, PŘF
3. místo Marína Štefáníková, PŘF

POVÍDKA

1. místo Daniel Háek, FF
2. místo Sarah Hermanová, PŘF
3. místo Katrin Unarová, FF

ESEJ

1. místo Magdaléna Ordeltová, FF
2. místo Ningxin Han, PF
3. místo Martin Valenta, PŘF

ČESTNÉ UZNÁNÍ
ZA POPULÁRNĚ-VĚDECKOU ESEJ

Život není fér. Ale pro koho vlastně?

Doubravka Koláčková

Každý rok co rok, když se při prvních náznacích jara začnou dvorit ptáci, rozehrávají krajinu různými druhy zpěvu. Někteří zakončují své písně poklesnutím táhnoucí se melodie, jiní zase rychlým a vysokým štěbetáním. Jeden rok, jeden březen, však ticho po zimě plyne dál. Zpěv nepřichází, nemá odkud. Není ptáků. Začíná tiché jaro.

Podle hlasu ptáků, kteří vyhubením skutečně utichli, pojmenovala Rachel Carsonová svou knihu, která obletěla svět. V Tichém jaře, které vydala před více než padesáti lety, upozornila, že pokud se lidé nezačnou starat o svůj vliv na přírodu, povedou k záhubě nejen ji, ale i sami sebe.

Jak už to ale bývá, varovná slova křičící ze stránek knihy se mnozí snažili umlčet. „Hysterická žena“, tvrdily průmyslové podniky. Těžko říct, jestli Rachel Carsonová umírající nedlouho poté tušila, že právě Tiché jaro se stane praporem v začínajícím boji o staleté kmeny stromů, nejmenší druhy živočichů, pitnou vodu, čistý vzduch nebo bezpečnou práci, který dnes vedeme možná víc než kdy dřív.

Důvodem, proč je tato kniha významným milníkem v našem vnímání vztahu k přírodě, je skutečnost, že poukazuje na ne jeden

problém, jež se k využívání životního prostředí váže. Odpovídá totiž také na otázku, na koho skutečně dopadají důsledky zdevastované krajiny, znečištěných vod a chemii nasáklé půdy. Popisuje ne-spravedlivou realitu.

Když jsem Tiché jaro četla poprvé, překvapil mě můj samotný údiv. Jedna z prvních publikací na tohle téma – a vznikla až v minulém století. Říkala jsem si, jak to nemohlo nikoho napadnout dříve? Z pera Carsonové vypadalo vše logicky a jasně.

Ale odpověď na otázku se rychle stala uvědoměním si vlastní povrchnosti. Ani mě tyto myšlenky zrovna nepřicházely na mysl, dokud jsem na ně nezačala narážet v knihách. A pojmenovat koncept nerovných dopadů devastace životního prostředí nenapadlo ani samotnou Carsonovou. A dokonce ani nikoho dalšího ještě celou dekádu, dokud nepřišel sociolog Robert Bullard, otec environmentální spravedlnosti.

Od jejich dob však uplynul už nějaký ten pátek a světem pohuly mnohé kampaně a environmentální politiky, které vystřídaly zavedené způsoby minulého století. Má tedy cenu se zabývat tímto přes padesát let starým konceptem i dnes? Věci se přece změnily, nebo ne? →

Kdo je farmář a kdo ne

Jeden z příběhů, který Rachel Carsonová ve své knize vypráví, se věnuje dělníkům v San Joaquin Valley, kteří zasévali bavlnu. Po práci totiž někteří z nich onemocněli a začali umírat. To stejné se přihodilo i sběračům pomerančů v Riverside, krávám farmářů z Massachusetts a mnohým dalším.

Dnes mimo jiné i díky Carsonové víme, že lidé a zvířata tehdy otrávil chemické látky označované jako DDT, které tehdejší průmysl využíval na hubení hmyzu, jež napadal americkou úrodu. O smrtelném nebezpečí těchto látek farmáři nevěděli a mohlo by se zdát, že o něm tehdy nevěděl nikdo.

Tak to ale ve skutečnosti nebylo.

Díky vědeckým výzkumům věděla o možném nebezpečí americká vláda stejně jako chemický a zemědělský průmysl, a dokonce i zdravotnické úřady. A právě tím se staly z příběhů příklady environmentální nespravedlnosti – lidé nemohli pracovat za bezpečných podmínek, o to spíš, když o riziku ani nevěděli. Malá skupina farmářů si odnesla svůj výdělek, za který někteří zaplatili smrtelnou daň, a z vypěstované úrody profitoval daleko od rizik zbytek společnosti. Ze všech nejvíce pak právě zmíněný průmysl.

A jestli si myslíte, že jsme se za posledních padesát let posunuli a dnes už se jedná jen o okrajové případy, mýlíte se.

Z globálního pohledu je Bangladéš, jenž se umístil na zadních příčkách producentů emisí oxidu uhličitého na obyvatele, jednou z nejohroženějších zemí klimatickou krizí, kterou tento plyn přizívuje. Prakticky to znamená, že kvůli zvyšování teploty se mění sezóna dešťů nebo tlak vzduchu, což zvyšuje riziko povodní i delších období sucha. Ohroženi jsou také domorodí obyvatelé Brazílie těžbou zlata, která jim tráví řeky rtutí, zabíjí zdroje obživy a kvůli které se kácí amazonský prales. Těžba tentokrát zlata černého, tedy ropy, pravidelně ohrožuje obyvatele a celé ekosystémy delty Nigeru. Zdejší úniky devastují snad vše kolem – a za posledních dvacet let jich bylo více než 8 tisíc.

A to je jen naprostý zlomek případů.

Jakou roli ale hrajeme my, obyvatelé střední Evropy? Jsme farmáři nebo průmyslové společnosti?

Pravda je taková, že z celosvětového hlediska jsme v našem příkladu spíš v roli průmyslových společností. Žijeme na globálním severu, který je zodpovědný za 92 % emisí na světě, jich však za tyto dopady platí více než my – delšími vedry a větším znečištěním ovzduší. Velké společnosti sídlící na severu profitují z průmyslové činnosti na jihu, kde jejich aktivity negativně dopadají na místní obyvatele. Více než polovina environmentálních konfliktů, které se společnostmi souvisí, se odehrává právě tam.

Sever se tak stává důležitým hybatelem environmentální nespravedlnosti. Naše poptávka a kultura, kterou jsme společně vytvořili, rozdmýchává složitý kolovrat spotřeby, který se postupně čím dál tím rychleji otáčí. Můžeme (a měli bychom) vinit velké společnosti, které se za vidinou zisku snaží vyprodukovat více a rychleji a jsou ochotny sáhnout i po nebezpečných způsobech. Nesmíme však zapomenout, že by jim nepramenil užitek, kdyby neexistoval trh, kde by své produkty úspěšně prodávaly.

Pokud jsme však v pomyslné roli průmyslových společností a není ohroženo naše zdraví ani bezpečí, proč se zabývat environmentální spravedlností? Život přeci nikdy není pro všechny fér.

Než vám na otázku odpovím, je důležité říct, že to, zda jsme farmáři, nebo průmyslové společnosti, není tak úplně jednoznačné. Proto je dobré se podívat i na druhou stranu.

Kdo těží, netěží

Možná jste před nějakou dobou zaznamenali, že u nás skončila těžba uhlí po neuvěřitelných 250 letech, a to uzavřením posledního ostravsko-karvinského dolu. Někoho daná zpráva úplně minula, někdo se ji pravděpodobně jen rozhodl ignorovat, ale pro některé z nás byla zásadním symbolem, který ukončil jednu důležitou éru. (To, v jaké ze tří skupin jste se poznali, možná vypovídá něco o tom, jak moc jste se setkali s environmentální nespravedlností dosud.)

Jeden z vedlejších problémů těžby a spalování uhlí na Ostravsku bylo totiž značné zhoršení kvality vzduchu. Ještě i já si pamatuji takzvané „smogové prázdniny“, které školy vyhlásily kvůli tak špinavému vzduchu, že v rámci zachování zdraví raději pozastavily dětem vzdělání. To všechno se přitom dělo i několik let poté, co už spěl uhelný průmysl k útlumu.

Z produktů vytěžených nebo vyrobených na Ostravsku, které zaplatilo zdravotními problémy a omezením vzdělání, vytěžili i jiní obyvatelé (ale i majitelé dolů), jež byli dostatečně daleko od negativních dopadů. My, děti na východu republiky, jsme s tím nemohly udělat vůbec nic – neměly jsme na výběr stejně jako mnohé další skupiny, které v dnešním světě žijí v nesrovnatelně horších podmínkách.

Mohla bych vás přemlouvat, abyste byli empatičtí vůči ostatním lidem, což je samozřejmě jeden z důležitých faktorů environmentální spravedlnosti. Pravdou ale je, že nevím, pro kolik z vás, kteří by si upřímně sáhli do svědomí, by byl tento argument dostatečně silný a přesvědčivý. Situace je však taková, že empatii možná budete někdy potřebovat i vy samotní.

Takže je vlastně jedno, z jakého pohledu se na to díváme – zda jsme farmáři, nebo průmyslové společnosti. To, že jsme dnes na jedné straně, totiž neznamená, že my nebo naše děti v budoucnu nebudou na té druhé.

Rozdíl mezi koněm a koněm

Kromě toho, že se environmentální nespravedlnost objevuje mezi lidmi, existuje ještě v jedné oblasti, kde máme také své slovo. V pozici farmářů totiž mohou být i zvířata. A asi už jste uhodli správně, že v takovém případě to drtivou většinu lidí hází opět na druhou stranu vah průmyslových společností.

Na rozdíl od lidského světa, jehož členové se dělí na znevýhodněnou a zvýhodněnou skupinu, které se dopad v první fázi vlastně nijak negativně nedotýká, zvířata spadají téměř vždy do té první. Nerovné rozdělení environmentálních dopadů lidského vlivu můžeme vidět na příkladu porovnání hospodářských, zájmových a volně žijících zvířat. Jedna skupina je ohrožena kácením lesů, druhá šlechtěním a třetí nehumánními podmínkami, ve kterých jsou nuceni žít. Každá je ohrožena v jiné míře, jinými faktory a samy o sobě nemají na výběr, stejně jako farmáři. Zvířata se svým stavem však mohou dělat ještě méně než lidé.

A o to víc jde vidět vliv naší společnosti, která vykonstruovala podobu jejich života. Nespravedlivé environmentální dopady jsou tak mezi zvířaty samotnými, ale i mezi zvířaty a lidmi. Zvířata jsou vůči sobě nerovná, vůči lidem jsou však ještě nerovnější.

Pokud by chtěl někdo z čtenářů oponovat proti sociálnímu rámování podoby života zvířat a argumentovat často oblíbenou „přirozeností“, dám vám hádanku. Víte, jaký je v českém právu rozdíl mezi koněm a koněm?

Z přirozeného pohledu žádný. Oba koně jsou zvířata stejného druhu a věřím, že by se (snad) většina z nás shodla, že si zaslouží stejnou míru péče, respektu i empatie. Žádnému koni není přirozené, když ho někdo švihá bičem po zadku, zatímco má v tla-

mě zaryté udidlo. To vše je lidský vynález. Stejně tak jako lidské právo.

A to mezi nimi rozdíl dělá. Podle toho, zda koně chováme jako hospodářské, nebo zájmové zvíře, se k nim můžeme legálně chovat jinak. Zákon na ochranu zvířat proti týrání je sice obecně platný pro oba, ale jinak je nahlíženo, jednáno a jiné chování je legálně tolerováno u koně a koně.

Obecně je v moderní společnosti celosvětový trend, že hospodářská zvířata chráníme méně než ta zájmová, což můžeme vidět i na dalších příkladech. Kdybyste přivázali na celý život psa na řetěz, stříhali štěňátkům uši nebo je do jednoho dne odtrhli od matky, pozdě vás dnešní právní stát možná i do vězení (což je dobře) a zcela jistě se nad vámi bude pohoršovat celá společnost (opět dobře). To, že se to ale běžně děje ve velkochovech hospodářských krav a zákon to povoluje jako vazné ustájení, odrohování telat nebo odebrání mláďete zpravidla do 24 hodin po porodu, už mnoho lidí rádo zapomeneme, když si mohou koupit litr mléka ve slevě za 12,90.

Proč si tedy zvířata nezaslouží férové zacházení nejen jako dva příslušníci stejného druhu, ale také jako součást světa, do kterého spadáme i my, lidé? Možná právě na tyto věci může koncept environmentální spravedlnosti upozornit dnes. Možná je může pomoci i napravit, abychom vytvořili spravedlivější svět nejen mezi lidmi, ale také mezi všemi živými tvory.

Co je důležité, ale neexistuje to

Příklad zvířat je významný ještě z jiného důvodu. Zmínila jsem první fázi environmentální nerovnosti. Existuje ale i druhá, která by se v angličtině dala označit jako environmental blowback, tedy environmentální zpětný ráz. Tento mizivě rozšířený pojem odkazuje na snad nejpřirozenější nástroj spravedlnosti, který svět má. Přírodní zákon, který nakonec ovlivní i ty, kteří jsou nejdřív na úkor ostatních ve výhodě čistého prostředí, dostatku jídla a bezpečné práce.

Zjednodušeně řečeno to vypadá asi tak, že se příroda v určité chvíli prostě otočí a spravedlivě nás kopne do zadku, pokud nebudeme mít empatii vůči ostatním bytostem a přírodě kolem nás, když jsme v roli průmyslových společností. Nikdo totiž nevíme kdy, kde a v jaké formě se narodíme.

Na závěr však musím uvést na pravou míru ještě jednu věc, aby byla má slova pochopena správně: svět není černobílý. Všichni nejsme pouze a jen farmáři nebo průmyslové společnosti, dobří nebo zlí, věci jsou zpravidla až moc komplikované. Ale všichni do tohoto světa nějak zapadáme a ovlivňujeme ho. Stejně tak, jako mu můžeme škodit, můžeme ho i zlepšovat.

Environmentální nespravedlnost tady byla i předtím, než ji Carsonová popsala ve své knize a Bullard pojmenoval, a stejně tak je tu i dnes. Právě proto bychom se jí měli zabývat.

Navíc tady i vždycky bude. Život je nefér. Vždy bude voda někde čistější, někde víc požárů nebo méně nerostných surovin. Důležité je ale mít hranice, spravedlivé hranice, za které se rozhodneme nejit. A ty současně očividně nestačí.

Svět se od dob Carsonové a Bullarda sice změnil, ale ne tak moc, abychom ho dnes mohli nazývat spravedlivým. A pravděpodobně tomu tak ani nikdy nebude. Právě proto je však důležité ho poznávat, zjišťovat, jak funguje, co se v něm děje, pojmenovávat jednotlivé jevy a zejména pak ty, které můžeme ovlivnit.

Třeba si pak uvědomíme, že takový svět nechceme. Že chceme, aby lidé nehladověli, zvířata netrpěla, příroda se nedevastovala, abychom na jaře i za sto let mohli slyšet zpěv ptáků a aby svět, který možná nemůže být úplně fér, byl alespoň o něco férovější.

Slavnostní vyhlášení vítězů proběhlo 6. května v rámci programu Olomouckého majálesu UP. Autoři nejlepších prací si odnesli finanční ocenění a možnost publikace svých textů na webu soutěže (v případě poezie a povídky) a ve vybraných médiích (v případě esejí).

Výbušný zlotvor

Bohumil Markalous alias Jaromír John (1882–1950)

Nepochybně nejproslulejší personální akvizicí prvního rektora Univerzity Palackého v Olomouci Josefa Ludvíka Fischera (1894–1974) pro její filozofickou fakultu byl kulturní publicista a estetik Bohumil Markalous (nar. 16. dubna 1882 v Klatovech), uveřejňující svá četná beletristická díla pod pseudonymem Jaromír John. Jak zjistil Pavel Urbášek, vedoucí Archivu UP v Olomouci, se však angažmá B. Markalouse na obnoveném vysokém učení jako profesora estetiky neobešlo bez komplikací netoliko byrokratických. Markalouse/Johna zlákala do Olomouce hlavně nabídka třípokojového bytu ve vile v Polívkově ulici č. 29, jakož i možnost, aby jeho družka, o osmadvacet let mladší spisovatelka Helena Šmahelová (1910–1997), zde dokončila své středoškolské vzdělání. V roce 1952 H. Šmahelová završila studium psychologie na FF UP doktorátem filozofie.

Nehonorovaný profesor

Bohumil Markalous nebyl totiž habilitován a jeho jmenování profesorem estetiky naráželo na odpor pražského docenta a předválečného bratislavského profesora estetiky Jana Mukařovského (1891–1975). Pouhé

pověření přednáškami z estetiky bez mzdy univerzitního profesora velice redukovalo Markalousovy příjmy, a on byl nucen dotovat své působení na FF UP ze svých úspor. Teprve když B. Markalous, agilní sociální demokrat, vstoupil do Komunistické strany Československa, se v září roku 1948 uskutečnilo jeho jmenování vysokoškolským profesorem estetiky. Vedl nadále seminář z estetiky a v letech 1951–1952 stál v čele katedry věd o umění FF UP v Olomouci. Zemřel 24. dubna 1952 na infarkt v nemocnici v Jaroměři, kam unikl před oslavami svých sedmdesátin, a je pohřben v rodinném hrobě rodiny Markalousovy v Pardubičkách, městské části Pardubic. Zlé jazyky tvrdily, že svou knihovnu, čítající na 10 tisíc svazků, odkázal Markalous/John filologovi doc. (posléze prof.) Pavlu Trostovi (1907–1987) pod podmínkou, že se ožení s Helenou Šmahelovou. Po pravdě se H. Šmahelová stala Trostovou manželkou bezprostředně po úmrtí svého protektora, o němž publikovala Vzpomínky na Jaromíra Johna (1979). Svou knihovnu Markalous/John postupně odprodával FF UP v Olomouci, byla pak uložena ve skříních na chodbě bývalé kanovnické rezidence ve Wurmově ulici 7 a stala se snadnou kořistí pobertů, kteří knihy i s výrazným podpisem jejich vlastníka dávali do prodeje v tehdy jediném znárodněném olomouckém antikvariátu.

Výbušný zlotvor

V Olomouci vznikl obsáhlý Johnův román Pampovánek – román o povrženém člověku v dvaadvaceti nůších (1948, rozš. vyd. 1949). Obdobně jako v románu Honda Cibulků na světlo vydaný: čte se zpěvavým hlasem, psaném za 2. světové války rýmovanou prózou a nedokončeném (vyd. 1976), John aplikoval a parodoval jazyk a narativní postupy knížek lidového čtení, kramářských písní a literárního kýče. V dnešní době ale nabývá na významu Johnův román Výbušný zlotvor (o muži, kterého pronásledovala auta), jenž

vycházel na pokračování od čísla 11 ročníku 1934 do čísla 9 ročníku 1935 časopisu Pestrý týden, redigovaného J. Johnem, se závěrečným autorovým příslibem, že román vyjde knižně zčásti přepracovaný a doplněný koncem roku 1934. Stalo se tak ale teprve posthumně v roce 1959. Naplno se zde projevuje Johnův idiolekt (autorský jazyk a styl), blízký idiolektu próz Vladislava Vančury, Johnova přítele. Ústřední postava penzionovaného lesního rady Čeňka Engelberta, tentokrát mladého lesního adjunkta, se nicméně vyskytuje v Johnově románu Moudrý Engelbert s podtitulem Láskyplný román (1940). Lesní rada Engelbert, jenž se na penzi přestěhuje z Třeboně do Prahy, záhy zjistí, že hlučnost pražských ulic, způsobovaná motorovými vozidly a aeroplány všeho druhu, mu způsobuje chorobu diagnostikovanou jako „fobia neurasthenica acustica automobilica, species pragensis“. Nakonec se lesní rada uchýlí do domku v Posázaví, ale ani zde neuniká „výbušným zlotvorům“ a vysvobozuje ho z jejich rámušení teprve smrt na srdeční zástavu. Johnův Výbušný zlotvor je tedy ve své podstatě environmentální román, využívající zejména ironie a satiry a varující již mezi světovými válkami před nezastavitelným ničením životního prostředí: „Motor – symbol života. Motor – vítězství techniky. Motorů drnčení, chichotání – hudba snažení velkoměstského. Práce motorů od rána do noci a celé noci od jara do jara, od roku do roku a tak po celých dvanáct let apoštolských, zakladatelských a reformních. Ba – ba! Těžká je práce generace, jež měla čest, aby dodala kopáče k základům státu.“

Co dodat? Estetik Bohumil Markalous a spisovatel Jaromír John v jedné osobě nemohl mít tušení, že po necelých sto letech od jeho vyličení „výbušných zlotvorů“ sjeďte každoročně z výrobních linek v České republice více než jeden milion nových automobilů, že nadále se zde vyrábějí autobusy a nákladní vozidla a udržuje se i produkce motocyklů.

Jaromír John: Výbušný zlotvor (o muži, kterého pronásledovala auta)

K vydání připravil, vysvětlivkami a ediční poznámkou opatřil Jan Lehár. Doslov napsal Milan Blahynka. Ilustroval Kamil Lhoták. Výtvarný doprovod z dobových materiálů pořídil, obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Milan Kopřiva. Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., Praha 1983. Obálka 2. vydání.

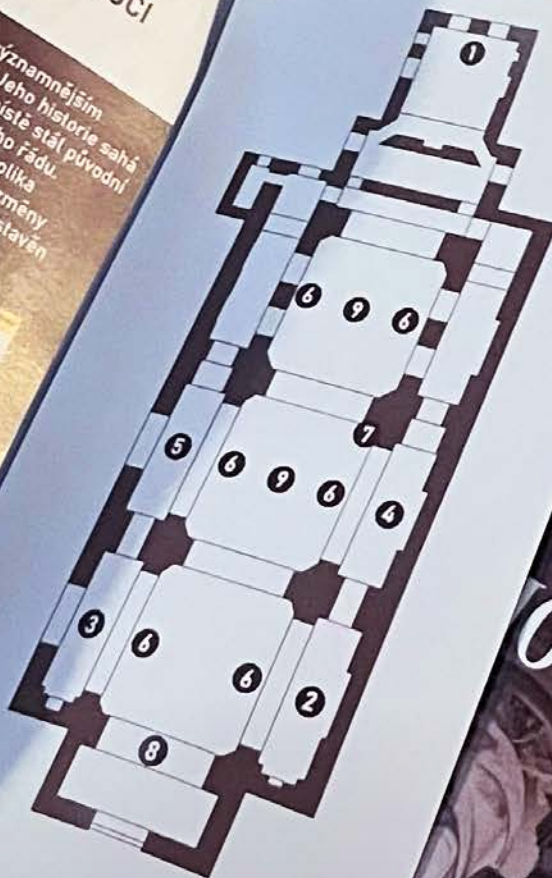

HISTORIE A UMĚLECKÁ VÝZDOBA KOSTELA SV. MICHALA V OLOMOUCI

Kostel sv. Michala patří k nejvýznamnějším sakrálním stavbám Olomouce. Jeho historie sahá až do 13. století, kdy na daném místě stál původní raně gotický kostel dominikánského řádu. V průběhu staletí prošel chrám několika přestavbami, přičemž nejdůležitější změny nastaly na konci 17. století, kdy byl přestaven do barokní podoby.

Tuto stavbu vedli renomovaní architekti Giovanni Pietro Tencalla (1629–1702) a Domenico Martinelli (1650–1718), a to mezi lety 1676 a 1699. Barokní architektura kostela sv. Michala je zcela výjimečná, jelikož chrám vyniká unikátní sestavou tří monumentálních oltářů. Tato architektonická kompozice je v českém prostředí velmi neobvyklá, a v Evropě naleme jen u několika kostelů.

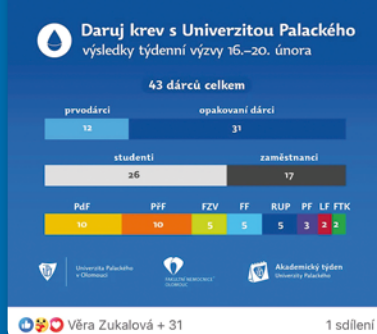
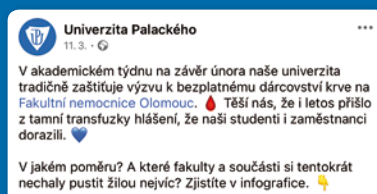
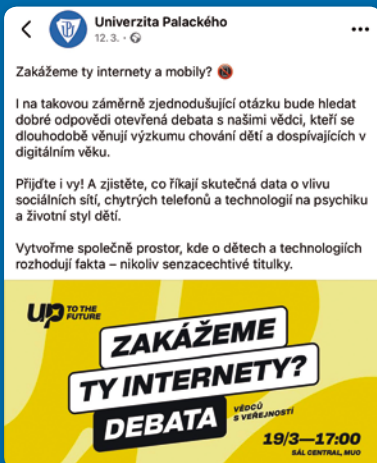

1. Hlavní oltář
2. Oltář Panny Marie v naději
3. Oltář sv. Šebestiána
4. Oltář sv. Filomény
5. Oltář sv. Sarkana
6. Lavice
7. Kazatelna
8. Vstupní dveře
9. Vstupy do krypty

Studenti pomohli oživit příběh kostela sv. Michala

Studentský tým Univerzity Palackého – Natálie Nosková, Jan Malý, Anna Rýcová a Eliška Vykydalová – připravil dvojjazyčnou brožuru a informační tabuli pro kostel sv. Michala v Olomouci. Návštěvníci tak mohou tuto významnou barokní památku poznat i z hlediska její historie, interiéru a umělecké hodnoty. Projekt vznikl propojením výuky dvou kurzů a následně uspěl ve Studentské grantové soutěži IGA. Studenty vedla Jana Zapletalová, vedoucí katedry dějin umění. Materiály vytisklo Vydavatelství Univerzity Palackého. (map)

v síti

majáles

Královna Dina.

Buďte zvědaví, buďte laskaví a snažte se být užiteční ostatním – to vzkázala svým poddaným Dina Štěrbová, známá horolezkyně, humanitární pracovníce a dřívější dlouholetá pedagožka Přírodovědecké fakulty UP, která byla korunována královnou letošního Olomouckého majálesu UP. Program studentského svátku se tentokrát soustředil do areálu olomouckého letního kina, kde nabídl jak koncerty v čele se strhující Vypsanou fixou, tak outdoorové aktivity a prezentace studentských a neziskových organizací a došlo také například na „výjezdní“ variantu populárního televizního AZ kvízu. (vim)

POMŮČKA: ASB, BÉBEL, DIAREA, IS, TYR	POLOTUHÁ KLHOVITÁ HMOTA	2. DÍL TAJENKY	CHEMICKÁ ZNAČKA TELLURU	ZLÝ SKRÍTEK	VEŠTECKÉ KARTY		ZNAČKA APOSTILBU	ZLÁKATI	PŘEZDÍVKA HERCE BELMONDA	ZLIKVIDOVATI POŽÁR	KOMORNÍ ORCHESTR (zkratka)	ZKRATKA AMERICKÉ NUMIZMATICKÉ SPOLEČNOSTI		OCHRANNÁ HRAZENÍ Z TYČÍ	CELNÍ PRKNO POSTELE	FILMOVÁ POHÁDKA HYNKA BOČANA	UZÁVĚRY KRABIC
PRVEK ZE SKUPINY HALOGENŮ							RUSKÉ PÍSMO						ZKR. JEDNOHO Z MINISTERSTEV SLOVENSKÝ SOUHLAS				
ZENSKÉ JMÉNO							3. DÍL TAJENKY CITOSLOVCE PODIVU										
DELSÍ DĚTSKÝ POZDRAV			MATKA BABY VÝMĚRA POZEMKU								FANTASTA IKONICKÝ ZNAK						
JMÉNO HERECKY JANZUROVÉ				ČÁST VOZU INICIÁLY CHITTUSIHO			ĎÁBLOVÉ (slovensky) DIREKTY					OPILEC (expressivně) MOTOROVÁ VOZIDLA					
OSTŘE NAPONÁMINÁT						VÁPENNÝ DINAS KOZINA							OBYVATEL POBALTÍ (řídce) BORDURA				MYŠOVITÍ HLODAVCI
	PLONÍK KLERIK S NIŽŠÍM SVĚCENÍM				VÝMĚSEK Z KŮŽE PRŮJEM			POUZDRO NA ŠÍPY						VZOR FOGLAROVA POSTAVA			
OZNAČENÍ CITLIVOSTI FILMU				TRÍŠTĚ LÁTKA SOPEČNÉHO PŮVODU				VÝROBCE MIKROPROCESORŮ								ZNAČKA NOBELIA IRSKÝ HEREC	
INICIÁLY HERCE EFFY			NERVOVÉ ZÁŠKUBY POHÁDKOVÁ ZEMĚ							BŮZEK LÁSKY							
DŮLEŽITÝ HRAČ TÝMU						SICILSKÁ SOPKA CIZÍ SMĚNKA					KURZ 1:1 ČESKÝ HEREC TYP PIVA (zkratka)						
VOJENSKÁ NEMOCNICE											PLOCHÝ ČLUN LAHODNÝ POKRM						
INICIÁLY MALÍŘE TANGUYHO			DRUH PSA SKLADIŠTĚ OBILÍ				HEBKÉ TKANINY		ČÁST ATLASU SOUSED KOSTARIKY						OSOBNÍ ZAJMENOVÁNÍ JMÉNO LUSTIGA		
SHLUK ROSTLIN				PŘÍTEL MOHAMEDA ZÁRUVZDOROVÁ HMOTA				DRUH OŘECHŮ PŘÍJEMNÍ						VZOREC JODIDU ZLATNÉHO NEOBUTI			
	INICIÁLY MALÍŘE ŠÍSKINA PLECHÝ				KOZÁČTÍ NÁCELNÍCI USEŇ NA RUKAVICE								AVŠAK (zastarale) OTRAVNÉ LÁTKY				KASOVITÁ PĚNA NA PОВRCHU TAVENIN
ČESKÝ BÁSNÍK (Vladimír)						PUČÁL-KOVIC ZIRAFA LIHOVINA					FILMOVÝ ARCHEOLOG (Indiana) CIKÁN						
JMÉNO REŽISÉRA KREJČÍ							DOMÁCKY ELENA ZNAČKA STATTESLY				OBOR PŮSOBNOSTI INICIÁLY RÁZLOVÉ						
DRUHÁ SOLMIZAČNÍ SLABIKA			1. DÍL TAJENKY														
CHEMICKÁ ZNAČKA AMERICIA			UKAZOVACÍ ZAJMENOVÁNÍ					VOJENSKÉ PRODEJNY						GERMÁNSKÝ BŮH NEBES			

TAJENKA

Tajenkou je výrok profesora Víta Voženilka z Přírodovědecké fakulty UP, který se vztahuje k článku na stranách 7–9.

Doplňte citát, který začíná slovy:

Až když...

Správnou odpověď zašlete na e-mail tajenka@upol.cz do 30. 9. 2026.

Tři vylosované správné odpovědi odměníme dárkem z univerzitního obchodu UPoint.

	6	2			4	1
	9			3	4	
	7			9	2	
5			7		9	6
	1		8	5	4	
9		3		2		5
		1	9			7
			4	2		3
7		9			6	2

					9	2	8
		8	3	4			
1		9		2			
	1			3	5		
8	7					6	9
		6		2		7	
			2		1		3
			6		9	8	
2	9	4					

Monika Tomanová

vystudovala bioorganickou chemii a následně navazující obory organická a analytická chemie na PřF UP. Několik let působila jako vědecký pracovník na katedře organické chemie, kde vedle své práce vytvořila řadu cover artů pro odborné časopisy; nyní se věnuje především péči o dvouletou dceru a vlastní tvorbě. Malbě se věnuje od dětství, v posledních letech se stala její hlavní tvůrčí činností, vedle níž ráda realizuje také grafické projekty. Ve svých obrazech hledá barvy, významy a souvislosti, ve kterých se odráží i její vědecké uvažování.

*Chodbovica
2006*

*Promoce
2019*

*Laputa
1996*

V září znovu!
Potkáme se v Olomouci?

*Absolventské
setkání*

11-12/9/2026

Univerzita Palackého
v Olomouci

